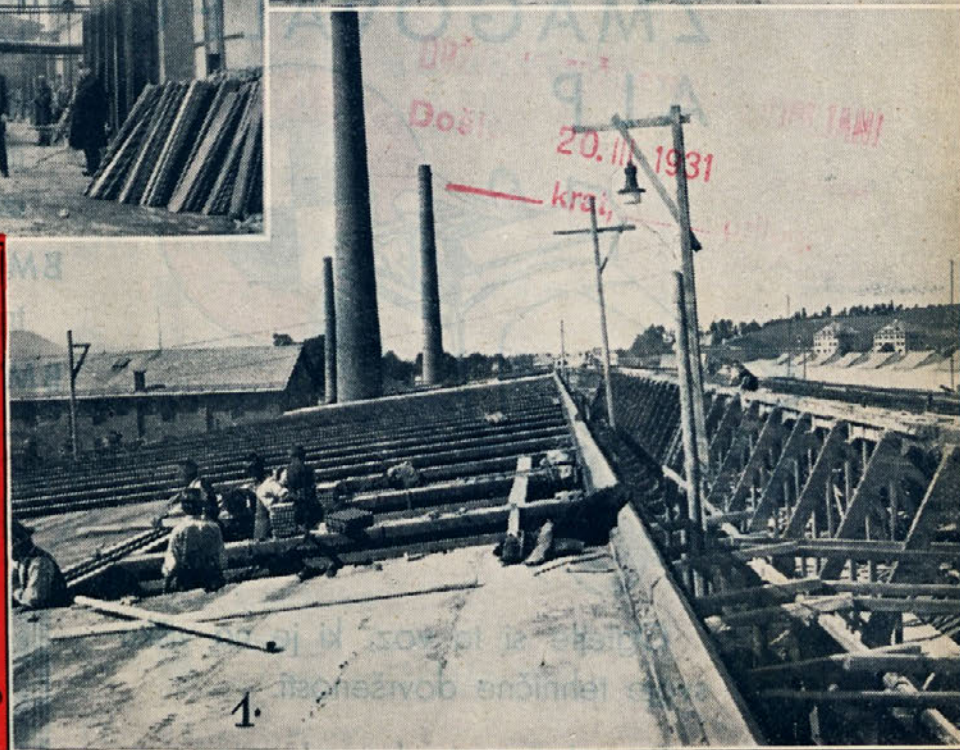
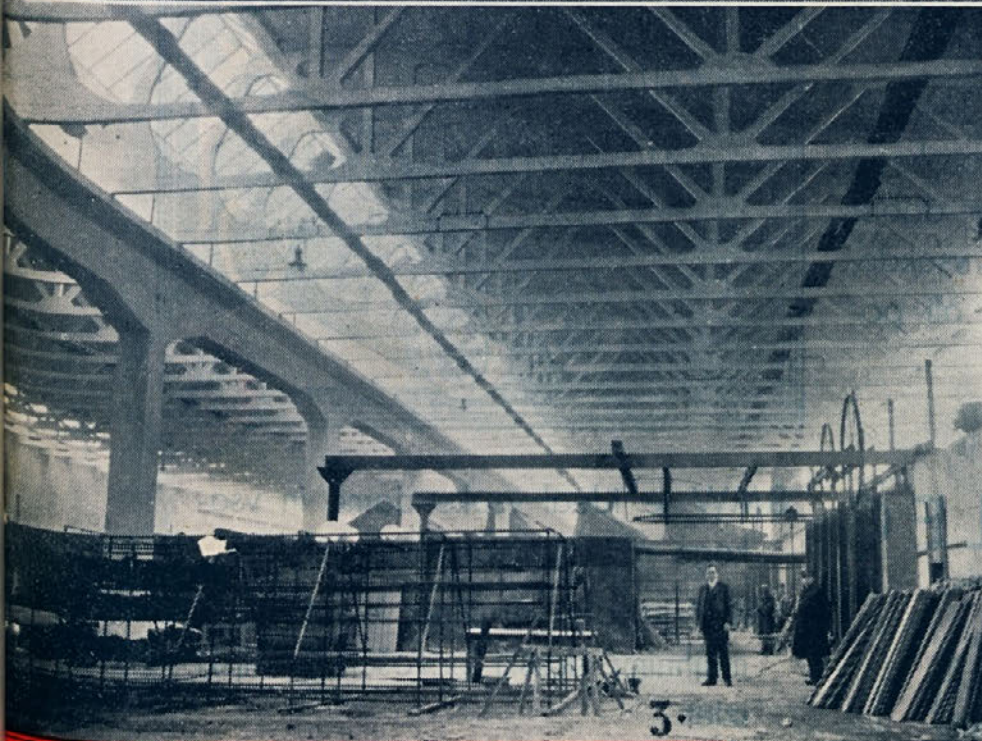

Poslednja pravica v gotovini.

LETNIK V.

4.

NAŠE ZGRADBE

(Glej besedilo na strani 53)

DOMACI

3 PRIJATELJ

AVTO

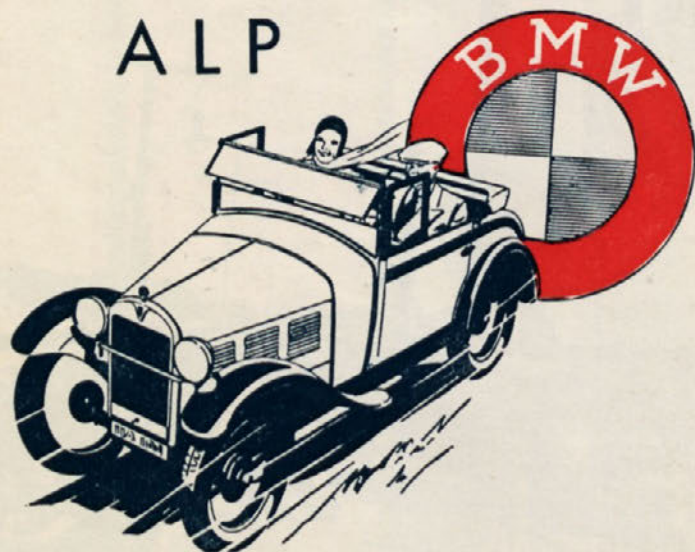
ZA VSE...

Ne dá se tajiti, da je srčna želja nas vseh — avto.

Voz pa mora biti tehnično dovršen, ekonomičen v porabi pogonskega materiala, pri tem pa vendar dober kup, da si ga lahko nabavi vsakdo, ki potrebuje avto za sport ali poslovne posle.

Tak voz je avto BMW

ZMAGOVALEC ALP

Oglejte si ta voz, ki je na višku svoje tehnične dovršenosti.

Brezplačno in brezobvezno ga lahko preizkusite pri generalnem zastopstvu:

DOLENC & TÖNNIES
Ljubljana, Dvořakova ulica št. 3.

Telefon 27-62

Telefon 27-62

BMW je ideal vsake dame in vsakega razvjenega avtomobilista.

BMW je ideal družine, ki si lahko z majhnimi stroški privoščijo nedeljski izlet.

BMW je ideal vsakega industrijca, trgovca in obrtnika.

BMW je ideal nas vseh.

Dr. A. Oetker-jev
vanilinov sladkor
za kuhinjo.

Ta zavitek zadostuje, da zadobi velik puding, krema, kolač ali 1 liter likerja prijeten vanilijev aroma.
Vsečina tega zavitka nadomestuje 2-3 stroke dobre vanilije.

Doktor Oetker-jev
pecilni prašek
je najboljši!
Zakonito zaščiten pod imenom

Backin

Od gospodinj pohvaljen in milijonkrat izkušen

Bactamid

(nadomestek za jajca)
od Dr. Crata in Dr. Oetkerja

nadomešča moč za shajanje testa in barvo jajc: noževa konica tega praška vsebuje moč barve enega rumenjaka kakor tudi moč enega beljaka. Bactamid se koristno doda vsaki moči: nati jedi in pecivu, posebno omeletam, žličnikom, rezancem, krpicam, cmo-kom, buhtelnom, kolačem, maslenemu in krhkemu testu itd. nakaš se dobi lepo obliko in je lahko prebavljivo.

■ Takole so zaviti
Dr. Oetkerjevi
■ izdelki

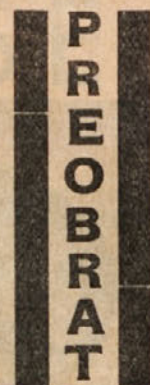
Dr. Oetkerjev
■ Pecilni prašek

Dr. Oetkerjev
■ Vanilinov sladkor

Dr. Oetkerjev
■ Baktamid, nadomestilo
za jajca

Dr. Oetkerjevi
■ pudingi, kreme in ko-
lači so najboljša jed

Dr. Oetkerjevi
■ izdelki se dobe v vseh
trgovinah

Zahtevajte brezplačno prospekte pri:

Jugoslavensko Siemens d. d.

oddelek za šibki tok

Ljubljana, Dunajska cesta šte. 16/III.

v podajanju glasbe

po modernem aparatu za

godbo v stanovanju

TELEFUNKEN ARCOFAR TELEFUNKEN

Dober domislek.

- Ti se ne briješ rad, papa, kajne, da ne?
- Ne preveč rad.
- Eh, potem je pa prav! Zahvali se mi, ker sem ravnokar pokvaril tvojo britev!

Nasvet.

On: «Le verjemi, karkoli ta slikar naslika, ima vedno nekakšen značaj.»

Ona: «Potem bi ti priporočala, da naročiš pri njem svoj portret.»

Na avtu.

Gospod (ki priganja šoferja, da bi prav neumno podil po nevarni gorski cesti): «V katerem kraju se končava ta cesta?»

Šofer (nevoljen): «V bolnici ali pa v mrtvašnici.»

Nerodna reč.

Vdovo, ki je stanovala v prvem nadstropju, je prebudo ponoči dolgo vzdihovanje. Skočila je s postelje in pogledala skozi okno:

- Kaj pa je, za božjo voljo, da tako vzdihujete?
- V hišo ne morem.
- Kaj ste ključ izgubili?
- Ne, ampak luknjo od ključavnice.

Med prijateljicama.

- Ali je tudi tebe prešinjal nekakšen strah, ko si šla v cerkev k poroki?
- Tudi, ampak samo do tistega trenutka, ko je on rekel: da!

Circulus.

...a zdravnik mi je prepovedal, da se ne smem razburjati in da ne smem piti. A kako, hudiča, se ne bom razburjal, če ne smem piti!

Za časa lahkoatletskih rekordov.

Domačinka: «Drage moje dame, ravnokar je telefoniral moj mož s stadiona, da je naš znanec Milan postavil nov rekord v skoku na daljavo. Skočil je 7 m daleč.»

Ena izmed gostov: «Kaj bo to! Moj mož je oni mesec napravil skok na stran, ki je trajal tri dni in tri noči.»

Mestno dete.

Mlada Nadica je preživela svoje prve počitnice pri stricu, posestniku v neki vasi na Gorenjskem.

Stric jo je vodil po naravi in ji razlagal stvari in pojave, ki jih ni ona še nikdar videla. Ko sta šla nekoč po vasi, je opazila Nadica na dimniku neke hiše štokljo.

- Kakšen ptič je to, stric?
- To je štoklja.
- Kaj njo tudi koljejo in jedo kakor piščanca?
- Ona prinaša mamam otroke.

Ko je Nadica to slišala, je prasnala v smeh in se obrnila k stricu:

— Kako ste vi, striček, na kmetih zaostali. Pri nas v mestu prihajajo otroci na svet na čisto drug način.

Pravilen odgovor.

- Vi ste izkušen jezdec, gospod doktor, pa mi boste vedeli povedati, ali po jahanju človeka glava boli?
- Glava? Ne. Ravno nasprotno, gospodična!

Vprašanja.

- 11.) Kaj je rja?
- 12.) Iz česa je napravljeno črnilo?
- 13.) Kaj je simpatetično črnilo?
- 14.) Kdaj je zemlja bliže soncu, poleti ali pozimi?
- 15.) Kakšne vrste živecev imate?

Odgovori v prihodnji številki.

*Na tak način si pridobiš
najlepše zobe*

a drugim nudiš veselje
s Tvojim smehljanjem.
Ohrani zdravje svojih
zob, daj jim belino
bisera, pomagaj Ti bo

Sargov
KALODONT
Lepši zobje

INSULITE-plošča!

Najidealnejši material za lahke
in brze zgradbe ter za
izolacijo proti mrazu,
vročini, zvoku, hrupu
in ropotu, streslajem,
potenju sten in stropov.

Velikost plošče: $1'22 \times 3'66$ m, debelina
13 mm, teža samo 3'40 kg za 1 m^2 .

INSULITE

je tudi najboljša in najcenejša pod-
loga za linolej!

Ljubljanska komercialna družba

Ljubljana, Bleiweisova cesta št. 18.

NAJPRECIZNEJE IZDELAN
STROGO SORTIRAN
LEP IN ABSOLUTNO SUH

OD DOBREGA
NAJBOLJŠE

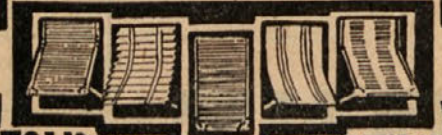
JE **PARKET**
TVORNICE **IVAN ŠIŠKA**

ZATO: **NAJBOLJŠI**

A VENDAR: **NAJCENEJŠI**

IVAN ŠIŠKA
LJUBLJANA
METELKOVA UL. 4
TEL. INT. 22-44

ROLETE

SPECIJALNA TVRITKA
ROLET
ZAHTEVAJTE GENIK
VSEH VRST MEDOKENSKIH
ZAVES
I. BERNIK
LJUBLJANA LINHARTOVA 16

TVORNICE OPEKE IN PEČI
F. P. VIDIC & KOMP.-

ANTON KOVAČIČ
L J U B L J A N A

se priporočajo za dobavo raznega
stavbnega materiala, in sicer:

prvovrstnih zarezanih strešnikov, zidakov,
šamotne opeke, kameninastih cevi, portland-
cementa itd.

Prvovrstne glinaste peči,
raznih modernih oblik in barv,
štedilniki, obloženi z domačimi pečnicami
in češkimi emailiranimi ploščicami, oblo-
žitev sten v kopalnicah,
kuhinjah, mesnicah itd.

Najboljša in točna postrežba.

AVGUST
AGNOLA

Ljubljana, Dunajska cesta 10.
TELEFON ŠTEVILKA 2478

Zaloga stekla in porcelana,
zrcal, šip in okvirov.

Posebni oddelek za stavbno in
umetno steklarstvo. Stalna za-
loga vseh vrst navadnega, solin-
škega specialnega, zrcalnega,
katedralnega, ornamentnega,
robčastega in žičnega stekla.

Zrcala in šipe za izložbe
in pohištvo v vseh veli-
kostih in izdelavah.

Zaloga „LUXFER“ steklenih
betonskih plošč in prizm.

Stekleni zidaki in strešniki.

LASTNI DOM

V A S A

SRČNA ŽELJA.

Dom mora biti ekonomično in praktično razdeljen ter okusno in udobno opremljen, da se človek v njem dobro počuti. Saj je lep dom polovica našega življenja. Hišo gradimo samo enkrat. Če napravimo pri razdelitvi kakšno nepremišljenost, nam to lahko zagreni vse življenje.

Zato Vam je treba za postavitev svojega doma dobrega strokovnjaka, ki Vam stoji na strani z nasveti in poukom, kako je treba postaviti hišo, da je zgrajena s čim manjšimi stroški, pa vendar strokovnjaško, brezhibno, solidno in po Vaših željah.

Kadar gradite svoj dom, se obrnite na

mestnega stavbnika

akad. arh. HUGONA F. V. SCHELLA

Ljubljana, Maurerjeva ulica šte. 29,

ki Vam bo rad dal vsa pojasnila brezplačno. Zapišite si njegovo telefonsko številko **21-91.**

DOMINIK BATTELINO nasl. sin

tovarna cementnih izdelkov

LJUBLJANA, Slomškova ulica šte. 19

**Izdeluje: stopnice, cementne plošče
za tlak, cementne cevi, teracotlak in
vsa v to stroko spadajoča dela.**

Telefon šte. 25-50.

Telefon šte. 25-50.

**Podjetje je izvršilo v svojo stroko spadajoča dela v Ljubljani
in izven Ljubljane na tehle stavbah, in sicer v Ljubljani na:**

Poštni hranilnici, Aleksandrova cesta,
Palači Trboveljske premogokopne družbe,
Pokojninskem zavodu,
Palači Pokojninskega zavoda, Miklošičeva cesta,
Prvi hrvatski štedionici, Zavarovalnici „Dunav“,
Kreditni banki, Trgovski banki, Jadranski banki,
Gospodarski zadružni banki,
Vzajemni posojilnici, Miklošičeva cesta,
Okrožnem uradu, Miklošičeva cesta,
Delavski zbornici, Miklošičeva cesta,
Grafičnem domu, Hotelu Miklič,
Stanovanjski hiši državnih železnic, Resljeva cesta,
Gospodarski poslovalnici, Masarykova cesta,
Uradnem poslopu ljubljanske carinarnice,
Stanovanjskih hišah Mestne občine ljubljanske na
Ahacljevi cesti in na Poljanah,
Cerkvi na Rakovniku itd.,

dalje na šolah v:

Senovem pri Rajhenburgu, Novem mestu, Semiču,
Dolu pri Hrastniku, Zgornji Šiški, Lescah pri Bledu,
Lomu nad Tržičem itd.

D O M A Č I

LETO V. / ŠTEV. 3
M A R E C 1 9 3 1

PRIJATELJ

ILUSTRIRANA DRUŽINSKA REVIIJA

Našim cenjenim čitateljem!

Ko smo lansko leto povprašali naročnike, kaj naj bi naš list to leto prinašal, smo dobili z več strani izraženo željo, naj bi «Domači prijatelj» zopet otvoril rubriko za stanovanjsko kulturo, kakor je v prvih dveh letnikih posvetil v vsaki številki po nekaj strani stanovanjskemu vprašanju.

Da ugodimo tej splošni želji, smo že meseca decembra lanskega leta naprosili strokovnjake in tvrdke, naj bi nam poslali kaj prispevkov. Večina njih je bila za to, da se izda v ta namen posebna gradbena številka, in sicer še pred stavbno sezijo, v kateri naj bi čitatelji dobili nekoliko vpogleda v dobre in temne strani gradbene stroke. Ko bi pa ta številka, ki je posvečena kulturi slovenskih domov, ne prinesla vsega tistega, kar si posamezni čitatelj želi, naj bi se zopet otvorila stalna gradbena rubrika, kjer naj bi dobili čitatelji na svoja vprašanja brezplačne strokovne nasvete.

V tej številki hočemo z besedo in slikami pokazati, kakšen naj bo lep, zdrav in udoben dom. Opozoriti hočemo svoje naročnike, kako se pravilno gradi, kakšnih grehov se mora stavbni gospodar ogibati, kaj je dobro in kaj slabo.

Človek preživi tri četrtine svojega življenja med štirimi stenami. Zato ni vseeno, kako si postavljamo svoje domove. Kadar gradimo stanovanjsko hišo, tvornico ali poslovne prostore, se ne smemo zanašati samo nase. Če zahtevajo celo manj važne stroke specialnega znanja, tolikanj bolj potrebujemo pri gradbeni stroki dobrega svetovalca in se ne smemo preveč siliti sami v to važno panogo s svojim laičnim znanjem.

Če hočete imeti dobro urejen in skrbno zgrajen dom, tvornico ali poslovne prostore, Vam tvrdke in strokovnjake, ki so se oglasili v današnji številki, najtopleje priporočamo.

Vsem sotrudnikom in tvrdkam, ki so nam poslali gradivo za to številko, se za njih odlično pomoč iskreno zahvaljujemo.

Uredništvo.

ČLOVEK IN DOM

Zadnja leta se pri nas dosti zida.

Žal pa, da se ne zida tako, kakor bi bilo želeti in kar bi bilo le v prid hišnemu gospodarju samemu. Žalostnemu dejstvu, da smo tako starokopitni, je pripisati te pogoje. Treba bi bilo o tem več pisati, ljudi vzgajati, ker gre le zanje in za nikogar drugega. In če hočemo stvari koristiti, se moramo sprijazniti z našimi razmerami. Če pomislimo, smo pri nas starokopitni le zaradi nezaupanja nad novotarijami. Vsak, ki je pobijal, kar je novega, ni pobijal iz lastne izkušnje, ampak iz lastne mržnje in principa. Da je pri tem večina na napačni poti, je jasno, ker tendence «modernejše» sploh ne pozna. Ustvari si zase svoj pojem o tem, svoje prepričanje in — obsodbo. In pri vsem tem ni še nobena doba tako globoko posegla v dušo človeka in črpala iz njegovih potreb in zahtev kakor ravno današnja.

Da lahko pokažemo, kako naj bi bilo, pogledimo najprej, kako je.

Prvi tlorisi so običajno le želje in sanje. Sobe se vrste ena za drugo, okrašene z balkoni in tini, vse je bogato in veliko in celo prednja soba je prava sobana. Finančno vprašanje prične počasi krčiti te želje in sanje, stavba se oblikuje, balkoni, tini in sobe odpadajo. Tu se pričinja kazati prva nejevolja in skrb, zakaj žensko srce si ne da vzeti vseh sanj in tudi treh sob ne. V tem stadiju je nebroj svetovalcev, dobrih in slabih, in vsa stvar pričinja dobivati oblike najslabšega, kar je mogoče pri stavbah — to so kompromisi. Pri vsem tem kolebanju seveda čas hiti, treba bo začeti z delom. V takem neravnem položaju padajo odločitve, naj bo že kakor hoče, samo da se čimprej vseli. Ko prične stavba rasti iz tal, se seveda radi spomnimo še na kako tiho željo, in ko je stavba pod streho, se vsa mizerija prične od kraja. Tu bo spalnica, kam bomo le postavili trodelno omaro, ne bo prostora. Tu bo jedilnica, je tudi premalo prostora zaradi vrat — ta kos gre v prednjo sobo, pa bomo jedli tam. V delovni sobi ni kam spraviti garniture, primanjkuje zopet prostora zaradi prevelike omare in mize. Pa bomo napravili v jedilnici prijazen kotiček iz te garniture, pol jedilnice gre pa v prednjo sobo. Tako bomo imeli jedilnico v prednji sobi (Diele), dosedanja jedilnica bo pa nekaka sprejemnica. Le hvala bogu, da ni še klavirja pri hiši. Taka in enaka premikanja se vrše ves prvi mesec, dokler se končno ne naveliča hišna gospodinja in dokler se hišni gospodar ne ujezi in zarobanti. Potem je mir, vsa zadeva pa le ni v redu. Take in enake stvari se gode povsod.

Nadaljnja še večja napaka, če gledamo s stališča sodobnega pojmovanja, pa je tisto preklicano starokopitno trosobno pojmovanje: spalnica, jedilnica in delovna soba. Te tri sobe imajo običajno najlepšo lego in uporabljajo se po večini le spalnica, vse drugo je mrtev prostor. Obeduje se navadno v prednji sobi (Diele) ali celo v kuhinji, ker je udobneje tam, prijazneje pa tudi praktičneje zaradi tega, ker je vse pri roki. Sprejemnica, oziroma salon je za parado. Mogoče se razodene nekolikokrat v letu obiskom, to je vse. Delovna soba z diplomatsko pisalno mizo sameva. Hišni gospodar nima kaj početi tam. Obeduje v prednji sobi, časopise prečita tudi tam, če po kosilu leže, gre na divan v spalnico; zvečer po uradu je pa prost dnevnih skrbi in težav. Kje naj jemlje še čas, da bi posedal za pisalno mizo in delal, ko nima česa. In končno, danes so časi taki, da ima človek uradov in pisaren čez glavo dovolj, ne pa da bi še v prostem času sedel za pisalno mizo in uradoval. Go-

tovo, da so tudi izjeme, po večini pri uradništvu, je pa resnica le ta, kakor smo jo pravkar navedli. Ta običaj, da mora imeti stanovanje tako imenovano gospodovo sobo, oziroma delovno sobo, je priromal k nam iz Nemčije. Tam so to uvedli z ozirom na njih zahteve, ker toliko, kolikor se Nemci udejstvujejo strokovno v svojem prostem času, se noben drug narod ne. Za naše male razmere in za redke prilike, ko sede hišni gospodar k pisani, je diplomatska miza več ko razkošna. Zadostoval bi sekretar v knjižnici ali kjerkoli drugod.

Še tretje zlo je večkrat opaziti, in to je pohištvo. Dostikrat je pohištvo, ki se skriva za stenami teh tesnih sob, staro, šablonsko. To staro pohištvo je delano v velikih izmerah, ki so bile pred toliko leti odločilne, in to zaradi velikih in visokih sob, ki so bile v tisti dobi običajne. Takšno pohištvo ne spada v te tesne sobe, ker jemlje prostor, kjer ga je že itak premalo. Pred toliko in toliko leti je bilo to ravno obratno; prevelike sobe je polnilo in izpopolnjevalo pohištvo. Danes kliče to dejstvo po temeljiti reformi, zlasti če zahteva hišni gospodar na gotovi kvadraturi čim več majhnih sob,

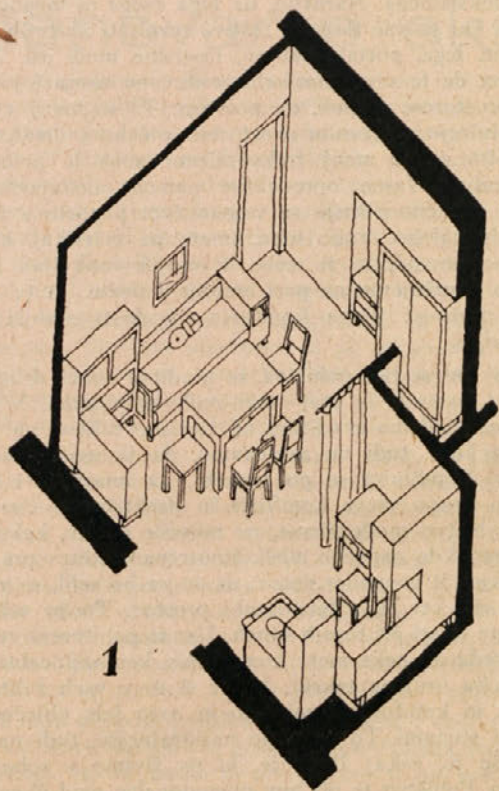
Da uvidimo te tri napake, ni potreba, da je človek sodoben, še manj, da je moderen. Treba je samo, da brez glavo zida in se potem v svojo «vilo» vseli.

Že pri prvih osnutkih stavbe je treba računati z dani razmerami. Pohištva, ki ga imamo na razpolago, ne smemo pri tem prezreti. Že v prvem osnutku ga moramo namestiti tako, da bo soba čim udobnejša in čim lepša. Tu bomo stanovali, in da bomo stanovali ne ravno najslabše, zato mislim, tudi zidamo. Če ne spravimo na dano kvadraturu, oziroma če ne moremo porazdeliti na vse te pretesne sobe vsega pohištva, ga prodajmo. Na noben način pa ne rešujemo tega vprašanja šele tedaj, ko stojimo že pred dejstvom — pred vselitvijo.

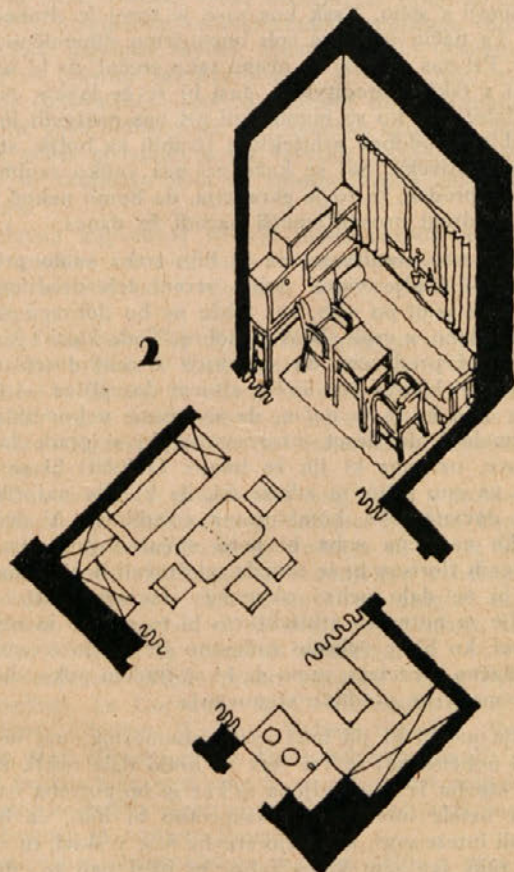
Kar se tiče vseh teh različnih sprejemnic in salonov, pa je stvar najbolj pereča. Ali je vredno človeka, ki si je postavil svoj lastni dom, da prebiva v najslabših prostorih tega doma? Sodobno pojmovanje je vzvišenejše, resničnejše, hreze krinke in bahavosti — najlepše naj živi človek, v svojem lastnem domu naj bo kralj, ne pa — hlapec! Proč z vso lažno bahavostjo, resnična stanovalska kultura naj nam bo višek vsega. In če dosežemo le del te kulture, naj nas ne bo pred nikomer sram pokazati stanovanje, še manj sprejeti ga v njem. Pri nas pa si ustvarjamo paradne salone za sprejemanje in delovne sobe za bahanje, sami pa prebivamo drugod. Pa pogledjmo to stvar še s finančne plati. Te dve sobi sta pri večini le redkokdaj v rabi. Izračunite kvadraturu sob in koliko vas te sobe stanejo, ko ste zidali, in se vprašajte, ali so redke prilike uporabe v sorazmerju s ceno sob. Tudi v tem slučaju boste uvideli, kako dragi so obiski in taki mrtvi paradni prostori. Da to uvidite, tudi ni potreba biti predvsem sodoben in «moderen» — le dober gospodar je treba biti, ki bo to vprašanje rešil na bolj ekonomski način. S tem se bo sam približal sodobnemu pojmovanju stanovanja.

To so glavne točke, pri katerih se v zidanju greši z dneva v dan. Vsako življenje je živeto individualno, zato ima vsako prav svoje specialne zahteve. To življenje živimo v sobah, in sobe so šele sestavni del stavbe. Najglavnejše je torej življenje vsake rodbine zase, tem zahtevam in potrebam naj zadosti pohištvo, soba, stavba. So pa seveda gotove pridobitve sodobne arhitekture, ki se tičejo v splošnem življenja. Vse te pridobitve, združene še s posebnimi zahtevami vsake rodbine, pa imajo

za rezultat prav gotovo najidealnejšo rešitev stanovanjskega in tlorisnega vprašanja.

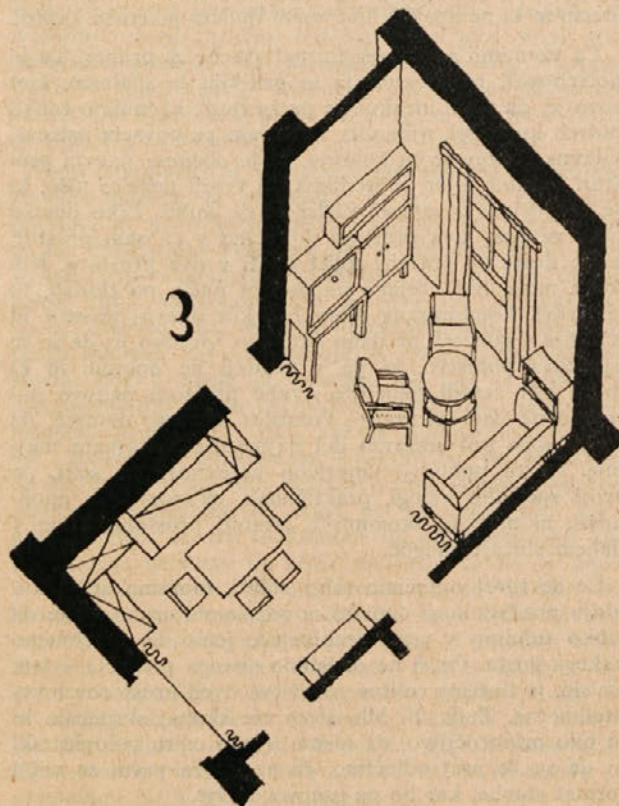

Kuhinja, združena z dnevno sobo.

Dnevna soba, združena s kuhinjsko in sprejemno nišo.

Zmislil «namen» je danes zmislil «komfort». Torej ni komforta zamenjati z luksuzom. Je pa komfort lahko enostaven ali luksuzen. Vsak moderni arhitekt bo izkušal doseči pri še tako majhni stavbi čim večji komfort. In razlika pri različnih komfortih, torej enostavnih in luksuznih, je le v različnih formatih stavbe. Moderna tehnika daje sodobni arhitekturi možnost, da nudi človeku nešteto dobrin v obliki, ki nastaja sama v zvezi z resničnostjo. Ni torej, da bi zmetavali pojem moderne stavbe in stanovanja, ker izvira iz resničnih potreb življenja. Seveda pa nastane tu važno vprašanje za nas, ali ima naš človek toliko potreb, da čuti v sebi notranjo upravičenost in zahtevo po moderni ureditvi svojega stanovanja in hiše. To je gotovo pogoj za napredek v tej stroki in neizčrpen vir, iz katerega zajema arhitekt pri ustvarjanju. Toda to je že poglavje zase, ki bi ga

Dnevna soba, združena s sprejemno nišo.

bilo treba enkrat pri nas načeti, ker zakaj bi vse moderne pridobitve, ki so le v udobnost, praktičnost in skrajno ekonomijo vsemu človeštvu, uživali le drugi narodi? In takrat šele bomo občutili resnično upravičenost individualne tlorisne rešitve stanovanja in gladke oblike pohištva, ker zato je treba doživeti v samem sebi prepoved mišljenja in naziranja.

Orisali smo, kako naj stanovanje in stavba ne bo urejena, če pa že hočemo imeti tako, na kaj je treba pri urejevanju paziti. Če hočemo biti sodobnejši, bomo stanovanje in stavbo uredili na povsem drug način, ki nam ga diktira življenje vsakega posameznika. Življenje gre danes po bliskovo mimo nas vseh. Človek bi dejal, da sta obe ekstremni točki v dosti večji razdalji ena od druge kakor je bilo to nekoč. Izraba vsega gre že v fineše, pa bodisi da je to delo ali zabava. Gospodar zahteva od delavca intenzivnejšega dela, delavec od življenja večjega razvedrila in zabave. Le pogledjmo, koliko mizerije je danes na svetu vsepovsod, a obenem koliko raznih zabav in razvedril je sleherni dan. Tudi ne smemo prezreti dejstva, da teži duševni in manualni delavec

za sportom, ki je nekak kompromis med delom in zabavo. Ta način življenja je zrahljal dosedanje naziranje, položil je temelje novemu pojmovanju, a obenem odkril do sedaj neznane naloge. Današnja tendenca v tej stroki ima močno filozofsko podlago, ki ji ne samo opravičuje, ampak tudi zagotavlja obstoj.

Središče vsega je danes človek in njegovo življenje. Vse, kar je v stanovanju, naj mu služi s svojo praktičnostjo, udobnostjo, ekonomijo in lepoto. To so načelni zakoni za vse formate stavb in stanovanja. Jasno je torej, da je zahteva pri vsaki stavbi, da zraste iz notranjosti, to je iz potreb, ki jih ima stanovalec, oziroma gospodar. Te potrebe poznati pa ni tako lahko in danes si postaviti stavbo, je neprimerno težje kakor mislimo to pri nas. Za primerne rešitve teh problemov moramo pač poklicati na pomoč ljudi, ki rešujejo to z glavo in srcem in ki ne krojijo hlače vsem ljudem po enem kopitu.

Pa vzemimo najmanjši format stavbe za primer. Tu bi potrebovali razen kuhinje in pritliklin le spalnico. Gotovo je, da to ni idealno, je pa za ljudi, ki nimajo toliko potreb kot drugi, njihovim zahtevam pa povsem ustreza. Glavna rešitev je tu kuhinja, ki je obenem dnevni prostor. Prostor, kjer je štedilnik, bi tvoril nekako nišo, ki je pregrnjena z zaveso, kadar se ne kuha. Tako imamo prav za prav dva prostora združena v en sam prostor, ki se dasta po potrebi zopet deliti v dva prostora. Kuhinja mora biti urejena na osebni način po tlorisu, to se pravi, kombinirana mora biti kot dnevni prostor in kuhinja v izmerah na dano situacijo. Gotovo je, da se tu upošteva pohištvo, ki ga v prodaji ne dobimo in ki mora biti zaradi temeljite izrabe prostora nanovo narajeno na dano situacijo. Pomisliti moramo namreč, da so te sobe kot sestavni del najmanjšega formata majhne. Če ni pohištvo umerjeno naravnost po sobi, po svoji specialni nalogi, praktičnosti, ekonomiji in udobnosti, ni mogoče ekonomsko izrabiti prostora, ki je v danem slučaju mogoč.

Če se torej odločimo tako zidati, moramo staro kuhinjo prodati in si omisliti novo, kombinirano tako, da lahko udobno v njej prebivamo, jemo in sprejemamo kakega gosta. Če si ne omislimo novega pohištva v tem smislu, je tlorisna rešitev združitve dveh prostorov brezpredmetna. Tudi bi bilo sicer vse skupaj skrpucalo in bi bilo priporočljivo, da nismo v tem oziru polovičarski in da se že prej odločimo, če nismo za prvo, za večji format stavbe, kar bo pa gotovo dražje.

Vzemimo nekoliko večje potrebe. Kombinirana kuhinja z dnevno sobo, jedilnico in nekako nišo, udobnim kotičkom, kamor lahko posadimo gosta, oziroma obisk. V tem slučaju grupiramo lahko na centralni prostor — kuhinjo, jedilnico, oziroma dnevno sobo — dve polsobi; v eni štedilnik, v drugi udoben kotiček s knjižno omaro, sekretarjem in zofo. Ta polsobna kombinacija odtehta sicer mrtve prostore delovne sobe in sprejemnice. Seveda ne smemo pozabiti, da je to umerjeno na majhne potrebe in zahteve. Tudi v teh prostorih moramo imeti zaradi ekonomske izrabe prostora novo, na dano situacijo projektirano pohištvo. Pri vseh teh kombinacijah prihranimo na prostoru, torej tudi na zidavi, kar je vse kakor več kakor pri nabavi novega pohištva, potem ko smo staro prodali. Opomniti je treba, da te vrste rešitev niso nobena «moda» in da temeljijo na zdravem temelju ekonomije. Tudi se dajo te sobe čudovito lepo opremiti, ker se kombinira vse na celotni vtis, z različnimi udobnimi kotički, ki delajo stanovanje domače in toplo.

Če so pa potrebe še večje, je format stavbe za spoznanje večji. V tem primeru bi bila kuhinja ločena od dnevne sobe, ki bi bila kombinirana s sprejemno nišo.

Te stopnje formata gredo po potrebi do najširšega, ki si ga moramo misliti — ves enostaven komfort prehaja v — luksuznega. Naravno, da tega vsega ni mogoče popisati, ker so vse tlorisne rešitve rezultati neštetihih komponent, lege, potreb, zahtev, finančne moči itd. Je pa gotovo, da te vrste tlorisnih rešitev ne ustvarjajo mrtvih prostorov, ampak, da prostore, ki so manj v rabi, kombinirajo z glavnim prostorom v celoto, medtem ko porabijo za te manj frekventirane sobe le polovično kvadraturu. Jasne opredelitve namena nekaterih sob težko označimo; krije se v marsičem pogosto z namenom in nalogo druge sobe. Imata pa marsikaj, kar je skupno obema, in te sobe v svojih funkcijah lahko vedno združujemo na gori omenjeni način. In ta način daje možnost istega komforta ob dosti manjši kvadraturi.

Tudi kar se tiče pohištva, so ureditve danes drugačne, kar je jasno že iz prej omenjenih izprememb. V glavnem ne gledamo z ozirom na tlorisne rešitve na posamezne kose, tudi ne zahtevamo, da je vsak kos zase celota. Kombinira se po potrebi, da imamo pri istem številu kosov vsega komforta in praktičnosti čim več. To je bistvo modernizma, ne mogoče oblika, kakor pri nas marsikdo napačno misli. Smotrena ureditev pri stavbah, kjer je gospodar gotov, da se ne bo selil, se rešuje na tloris, ker se s tem izrabí prostor. To je velikega pomena zlasti pri tesnih sobah. Vse te pohištvene rešitve so seveda do neke mere kompromis, ker najidealnejše je pač soba urejena takrat, kadar si jo v vseh zahtevah, željah in komfortu zamislimo in nato šele oblečemo s štirimi stenami. To pa ni le najidealnejše, tudi najpravičnejše je, zakaj življenje, ki ga živimo v sobah, je glavno. Pohištvo je pri tem posredovalec med človekom in zadostitvijo njegovih zahtev. Ne nastopa, kakor smo rekli, s posameznimi kosi, ampak vedno le kot celota v harmoniji s sobo. Vsak kos zase je torej le drobec celote. Ta način ureditve sob imenujemo dinamično ureditev. Pri nas za zdaj še nismo tako srečni, da bi se posnašli s takimi ureditvami, dasi bi se že lahko. Ni pa več daleč čas, ko se bomo tudi pri nas postavili in vse pridobitve sodobne arhitekture izrabili za boljše stanovanje sočloveka. Saj se kaže pri nas veliko zanimanje za ta napredek, in to je garancija, da bomo nekoč tam, kjer so drugi prosvitljenejši narodi že danes.

S te vrste ureditvami pa bi bilo treba samo pričeti. Kadar bi ljudje videli dobre strani teh ureditev, bi segli tudi sami po njih, ker nihče ne bo dobrega zamenjal za slabo, a vsak slabo za dobro. Toda kako? Važno je namreč predvsem, da se izkuša v ceni doseči tista stopnja, ki bi bila čim širšim slojem dosegljiva — to bi se pa dalo le na ta način, da se vzame v kombinacijo (minimalno) do deset interesentov, ki si grade lastne domove, oziroma ki jih že imajo. Odločiti bi se bilo treba za eno sobo, in zdi se mi, da bi bila najprikladnejša dnevna soba, kombinirana z jedilnico. V desetih izvodih narejena soba bi le-to občutno pocenila. Od vposlanih tlorisov bi se seveda upoštevali le tisti, na katere bi se dalo nekaj skupnega izkombinirati. Naš «Atelje za notranjo arhitekturo» bi to nalogo in rešitev prevzel, ko bi se oglasilo zadostno število interesentov, brezplačno v pretres, samo da bi se ljudem pokazale dobre brote moderne ureditve stanovanja.

Želje pa, ki bi jih imel vsak posameznik, naj ne za molči nobene, saj se vse itak ne bodo dale rešiti, zlasti če je stavba že izgotovljena in ker se bo potreba ozirati še na ostale interese. Nasprotno bi bilo, če bi se oglasili interesi, ki imajo stavbe šele v skici, in če bi imel tudi jaz sam kako željo, bi imel pač to, da bi se oglasili samo takšni interesi.

Stanovanje eksistenčnega minima

Povsem pogrešeno je naziranje, da nima katerasikoli umetnost s politiko nikakega stika. Umetnost je bila in bo vedno odvisna od gospodarskega in političnega razvoja. V njej se zrcali napredek in propast države. Predvsem velja to za stavbno umetnost. Pred kratkim še posvečena ožjemu krogu imovitejših slojev in njih diktaturi, postaja danes aktivni faktor v življenju najširših plasti človeške družbe, kjer zavzema zopet vodilno mesto pred vsemi ostalimi panogami umetnosti.

Kriza nesigurnosti, eksperimentiranja in iskanja je preživljena. Stavbna umetnost se je osvobodila tradicionalnih vplivov, je ustvarila lastne forme in dobila tipični izraz z načinom kompozicije, v reševanju tlorisa, uporabi materiala in v tehnologiji dela.

Stavbne sodobnosti so le takrat resne, uvaževanja vredne in upravičene, ako nosijo pečat današnje dobe, ako ustrezajo smislu današnjega socialnega reda in vsebujejo idejo sodobne tvorbe naše ljudske države in njene gospodarske situacije. Današnje racionalno organizirano življenje nima več smisla za luksuriozne, obsežne vile bogatašev ali bahave fasade raznih palač plemenitašev, samostanov itd. Prvo in glavno je vse ono, kar vpliva na zdravje in izobrazbo celokupnega naroda, kar pospešuje njegov gospodarski napredek.

Vsa naša državna politika je usmerjena v tem pravcu, tako kulturna, socialna in gospodarska. Naloga sodobnih arhitektov je, da usmerijo arhitekturo v isti pravec in podpirajo ideje ter jih realizirajo v praktičnem življenju.

Vse stavbe, namenjene prosvetni kulturni naobrazbi naroda (šole, otroški vrtci, sokolski in drugi društveni domovi), njegovemu zdravstvenemu preporodu (bolnice, zavetišča, higieniski zavodi, sanatoriji itd.), socialnemu skrbstvu (zavodi za zavarovanje delavcev itd.), telesni vzgoji (telovadišča, športni stadioni itd.), razmahu industrije (vse industrijske in prometne zgradbe), morajo imeti pečat stremjenja po razvoju, napredku, sodobnosti in skupnega dela za splošno korist celokupnega naroda.

Delavna kapaciteta širokih plasti naroda je v prvi vrsti odvisna od njegovega zdravstvenega stanja. To pa je odvisno od življenjskih pogojev poedinega in dividua.

Enega najvažnejših življenjskih pogojev tvorijo stanovanske prilike, v katerih živi delavec. Njegov eksistenčni minimum ne obsega le plače, hrane in obleke, v veliko večji meri važen za njegovo zdravje in za zdravje njegove družine je stanovanski eksistenčni minimum.

Večina evropskih držav se že dolgo bavi s problemom stanovanskega eksistenčnega minima. Številni kongresi svetovnega internacionalnega značaja so se že sestali s sodelovanjem najboljših strokovnjakov z nalogo, da kar najbolj rešijo v zvezi s številnimi drugimi tudi to vprašanje. Ti kongresi so se vršili pod titulom: »Mednarodni kongresi za moderno arhitekturo.«

Prvi svetovni strokovnjaki: arhitekt Victor Bourgeois (Bruxelles), Le Corbusier in Pierre Jeanneret (Paris), Siegfried Giedion (Curih), Valter Grupius (Berlin), Ernst May (Frankfurt) in Hans Schmidt (Basel) so se lotili rešitve tega problema in so na osnovi dolgoletnih izkušenj in študija zbrali material ter ga objavili posebno na drugem in tretjem kongresu.

Stanovanje eksistenčnega minima velja v prvi vrsti za delavske sloje in nastavljenec državnih in samoupravnih oblasti in privatnih podjetij. To so v prvi vrsti

tiste kategorije prebivalstva naše države, ki zaradi nizkih mezd ne morejo plačevati stanovanja, ki bi ustrezalo najprimitivnejšim življenjskim zahtevam. Vsled tega trpe na zdravju in duhu. To so tiste delavne plasti, ki v prvi vrsti in največji meri opravljajo fizično naporno delo, za katero je potrebno zlasti zdravje. Ker so države kakor tudi večja podjetja spoznala, da je racionalna izraba delovne sile poedinca odvisna od njegovih življenjskih pogojev, jih izkušajo ti faktorji ustvariti kolikor mogoče znosne in so vzeli vso iniciativo v svrhu omiljenja stanovanske bede v svoje roke. Vsa večja svetovna industrija je v tem oziru izvedla že temeljito reorganizacijo življenjskih, v prvi vrsti stanovanskih pogojev. Tu navajam le kolosalne naprave Batovih stanovanskih kolonij v Zlinu in Škodovih zavodov v Plznu. Kar pa je na to stran storila nemška in ameriška industrija, je naravnost neverjetno.

Proti stanovanjem eksistenčnega minima se čujejo številni ugovori in pomisleki, ki so sicer teoretično pravilni, ki pa v praktičnem življenju ne drže. Tako n. pr. dokazujejo nekateri, da je stanovanje, ki prekorači gotov minimum kubature, sorazmerno dražje kakor večje stanovanje. To je sicer res. Ali kaj naj naredi delavec, ki si ne more najeti stanovanja ekonomskega minima. Ali naj stanuje še dalje v kletnih prostorih, polnih vlage in nesnage, ali naj se stiska v prenapolnjenih sobah, ali naj ostane dolžan najemnino hišnemu gospodarju? Isto, kar za stanovanje, velja za vse življenske potrebščine. Vsakdo ve, da je dražje, če kupuješ olje po eno desetinko litra, sladkor po eno desetinko kilograma ali mast po eno desetinko kilograma, kakor če vse to kupuješ na kilogramc. Ali kaj naj naredi delavec, če nima denarja, da bi si kupil v večjih množinah, ali naj strada ali naj krade? Izbirati mora med manjšim zlom. Na vsak način bo bolj zadovoljen z minimalnim stanovanjem, v katerem more živeti človeku dostojno življenje, čeprav plačuje sorazmerno nekoliko višjo najemnino, kakor pa da bi še nadalje stanoval v nezdravih, vlažnih in temnih luknjah. Splošna zahteva teh slojev gre za stanovanje, ki so, čeprav majhna, toda zdrava, in bi se dobila za najemnino, ki jo ti sloji zmorejo.

Vsakogar zanima, kakšno naj bo stanovanje eksistenčnega minima. Glavno pravilo ali predpis naj bo: stanovanje ob dosegljivi najemnini naj bo tako oblikovano, da zadostuje duševnim in materialnim potrebam njegovih stanovalcev.

Interesantno je, da so se pokazali rezultati stremjenja po ustvaritvi tipa stanovanja eksistenčnega minima pri raznih evropskih narodih pod različnimi klimatičnimi prilikami zelo sorodni, tako da moremo danes govoriti o internacionalnem tipu, kakor pri industrijskih proizvodih, avtomobilih, aeroplanih itd.

Obsežnost stanovanja je odvisna od opreme. Čim bolj je izmera notranje opreme reducirana na minimum, tem manj prostora zavzema, čim praktičnejša in mnogostranejša je njena uporaba, tem manj zahteva prostora. Moderna instalacija plina, elektrike, vode, voda itd. s sodobnimi aparati (plinovni ali električni kuhalniki, plinovna ali električna peč, centralna kurjava), vse to zavzema minimalen prostor in omogoča izvedbo minimalnega stanovanja v vedno bolj dovršeni obliki in izmeri. Razumljivo je, da je sistematična izvedba programa, po katerem naj bi se zidalo zadostno število minimalnih stanovanj, v ozki zvezi z industrijo,

ki proizvaja takšno opremo in novi gradbeni material, ki bi ga bilo treba prav tako kakor prostor kar najracionalneje izrabiti. Iz vseh teh razlogov je ekonomičneje zidati minimalna stanovanja v večjih skupinah, ki se razvijajo v horizontalni, kakor tudi v vertikalni smeri. Večnadstropna stavba je cenejša ko pritlična, to pa zato, ker ima samo en temelj in eno streho. Seveda je tudi tu gotova meja, ker morajo biti temelji za večnadstropno stavbo obširnejši in močnejši, kar jih zopet podraži. Višina stavb je fiksirana z ozirom na kakovost stavbnega sveta in na lego, z ozirom na klimatične razmere in z ozirom na kvaliteto zraka, bližino vlemesta itd.

Stanovanja eksistenčnega minima bi morala obsegati več tipov (za samce, za družine brez otrok, za družine z dvema, tremi ali več otroki). Razen tega bi morala biti nekaka diferenciacija med stanovanji za izrazito delavske sloje, poduradniške, uradniške, za intelektualne delavce itd.

Prvi pogoj gradnje minimalnih stanovanj je industrializacija gradbene stroke, ki ima za posledico tipizacijo stanovanj in stavbnih objektov sploh.

Za izvedbo tega programa pa je potreben velik kapital, ki ga ne zmore posameznik, temveč le večja industrijska podjetja. Pri nas pa, kjer nimamo še tako močno razvite industrije, ki bi mogla to financirati, mora prevzeti iniciativo država in druge samoupravne oblasti. V naši državi so poleg delavcev ravno nižji uradniki oni sloji, ki ne zmagujejo visokih najemnin za stanovanja dosedanjega obsega in životarijo v nezdravih in prenapolnjenih prostorih ter tako zdravstveno in moralno propadajo. Na vsak način bi bila stanovanja mnogo cenejša, ko bi bila zgrajena edino s tem namenom, da bi se odpomoglo stanovanski bedi. Doslej pa so se gradile vse stavbe privatne iniciative iz spekulacije. Način (dosedanj) subvencioniranja privatnikov, pa naj si bo to državnih ali samoupravnih uradnikov, ni pravi, ker je samo v korist tistega, ki je dobil subvencijo, kajti on špekulira dalje s stanovanji v svoji hiši ali vili in izkuša dobiti na najemnini od enega ali dveh stanovanj toliko, da se mu amortizira stavba. Sam pa stanuje kot gospodar brezplačno v hiši, ki si jo je zgradil z državno ali samoupravno subvencijo.

Pravilno bi moralo biti: denar, namenjen za odpomoč stanovanski bedi, naj bi šel vedno le v korist splošnosti in bi morala biti vsaka špekulacija izključena, kar se pa doslej ni godilo.

Da se v kolikor mogoče kratkem času odpomore stanovanski bedi, ki v prvi vrsti zadeva nižje sloje, je želeti, da se denar, določen v ta namen, uporabi le za stanovanja eksistenčnega minima na tale način:

1.) da se denar, namenjen v omiljenje stanovanske krize, odtegne špekulativnemu grajenju večjih stanovanskih vil posameznikov ali raznih stavbnih združenj, pri katerih imajo poleg stavbnih gospodarjev največjo korist njih glavni iniciatorji;

2.) da se znižajo gradbeni stroški za ta minimalna stanovanja na minimum, in sicer z dobavo materiala iz državnih gozdov, opekarn itd.;

3.) da dajo samoupravne oblasti in občine brezplačno na razpolago stavbni svet in ga odtegnejo špekulaciji;

4.) da se z stavbnim zakonom kolikor moči olajša gradnja teh stanovanj z gradbenotehničnimi predpisi, ki naj vsebujejo vse mogoče olajšave za takšne zgradbe.

Minimalne izmere stanovanj niso vedno iste in so odvisne od krajevnih razmer v mestu ali na deželi, od lege in klime. Stanovanje mora nuditi prebivalcu elementarni minimum na svetlobi, zraku in toploti, ki ga potrebuje za popolni razvoj svojega telesa in živ-

ljenskih funkcij, torej «minimum vivendi» namesto «modus non moriendi» (dr. Paul Vogler, Berlin).

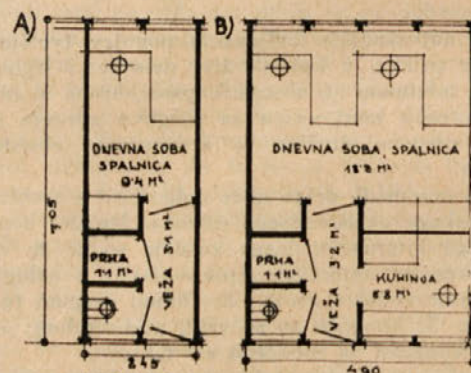
Ako je dovajanje zraka, solca, svetlobe in toplote cenejše ko povečanje prostora, potem je za stanovanje bolje, da se okna povečajo in prostori zmanjšajo. Bolj zdravo je varčevati pri hrani kakor pa pri svetlobi in zraku. Posebno važna za doseg zaželenega namena je kolikor mogoče ekonomska izraba prostora. Dobro organizirano stanovanje je podobno rafinirano razdeljenemu potnemu kovčegu, ki v svoji minimalni izmeri vsebuje vse, kar potrebuje potnik za na pot. Primer skrajne ekonomije prostora so koje na ladjah, ki nudijo kljub svoji minimalni izmeri potniku vse pogoje udobnega bivanja.

Zaradi vedno izrazitejše kolektivizacije življenja se pojavlja zahteva po časovni izolaciji posameznika od družbe, kjer si človek v osamljenosti umiri živce in posveti svoji individualnosti. Posledica tega bo zahteva: vsak odrasel človek imej pravico do najmanj ene, če tudi najmanjše sobe.

Individualizem v današnji obliki je ovira za izvedbo programa, po katerem bi se postavilo potrebno število stanovanj eksistenčnega minima. Preveč se favorizira gradnja enodružinskih vil z raznimi podporami in cenami posojili. Izmere stanovanja eksistenčnega minima so tako reducirane, da je njih izvedba v obliki enodružinske vile nemogoča, ker bi bila neekonomična tako glede na izrabo stavbišča, stavbnega materiala in parti-kularizma dela. Izžarevanje toplote v zimskem času bi bilo preveliko, poleti pa bi bila zopet prevelika vročina itd. Individualne želje posameznika, često naivne, diletantske, iz povsem nestvarnih razlogov utemeljevane, podraže izvedbo do neizpeljivosti. Odločilno za izvedbo navedenih stanovanj naj bi bili zgolj zdravstveni in ekonomski razlogi.

Sledeči floris, vzeti iz materiala, zbranega na potujoči razstavi, ki jo je priredil mestni gradbeni urad za nadaljevalne zgradbe v Frankfurtu, in iz materiala, zbranega na mednarodnem kongresu iz vseh evropskih držav ter objavljenega v knjigi «Die Wohnung für das Existenzminimum», naj služijo tudi nam kot primeri, kako se da najhitreje in najtemeljiteje odpomoči stanovanski bedi s stavbami, ki najekonomičneje izrabljajo prostor in material.

Slika 1 A).

SAMSKO STANOVANJE.

POVRŠINA STANOVANJA: 14.7 m², 29.5 m²
KUBATURA : 52 m³, 104 m³
POVRŠINA OKEN : 4.7 m², 9.4 m²

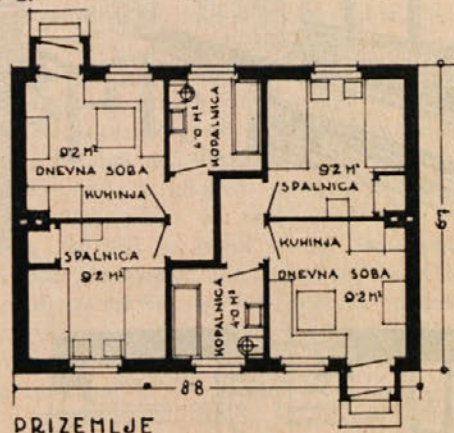
Stanovanje obsega en stanovanski prostor, ki je dnevna soba in spalnica hkrati, z vsemi pritliklinami, to je s prednjo sobo, straniščem in prho. Stanovanja te iz-

mere so priključena pritličnim stavbam, ki vsebujejo enodružinska stanovanja.

Slika 2 B).

Stanovanje obsega dva stanovanska prostora, to je kuhinjo in dnevno sobo, ki je hkrati spalnica. Pritikline so prha, stranišče in prednja soba. Stanovanje te izmere in tudi nekoliko večjih izmer se združujejo s pritličnimi stavbami v obliki vrstnih stavb (Reihenhäuser) vedno s predvrtovi. Pralnice so združene ali v skupnem prostoru za vso kolonijo ali za vsako stavbno skupino zase.

Slika 2.

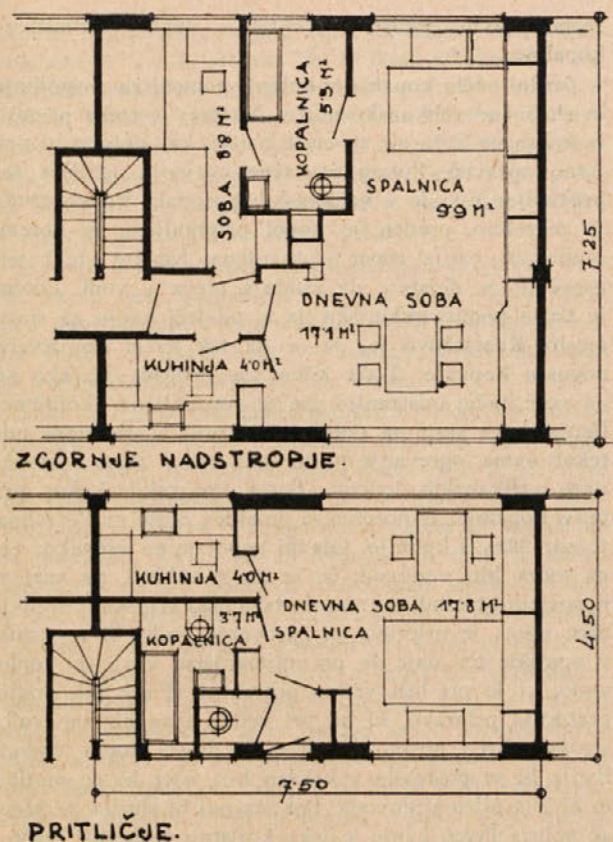

POVRŠINA STANOVANJA: 24.7 M²
KUBATURA : 91.5 M³
POVRŠINA OKEN : 5.2 M²

Stanovanje obsega dva stanovanska prostora, to je dnevno sobo z nišo s štedilnikom in eno spalnico z vsemi ostalimi pritliklinami. Kopalnica ima vključeno stranišče. Stanovanja te vrste se grupirajo v gruclah kot dvodružinske hiše ali pa kot vrstne hiše.

Slika 3.

Stanovanja te vrste se grupirajo v večnadstropnih stavbah. Stanovanje ima dnevno sobo z nišo, v kateri je postelja, dalje ima še eno spalnico, kopalnico s straniščem in kuhinjo. Stanovanje v pritličju je manjše in ima le eno sobo, ki je hkrati dnevna soba in spalnica,

dalje kuhinjo in kopalnico s straniščem. Edini nedostatek je ta, da je stopnišče indirektno razsvetljeno.

Te tri tlorise navajam le kot primere številnih rešitev, ki so možne in ki dokazujejo, da se da tudi z minimalnimi sredstvi doseči razmeroma udobno stanovanje, ki bi ga bil pri današnjih naših razmerah vesel ne samo navadni delavec, temveč tudi intelektualce.

Vprašanje kopanja v stanovanju

brez kopalnice

Večji del naših stanovanj je takšnih, da nimajo tako potrebne kopalnice. Včasih so bili higienski pojmi široke mase veliko bolj primitivni ko danes. Kopanje se je smatralo za nekakšen luksuz in kot takšen ni dobilo potrebnega prostora v stanovanskem tločrtu. Le najrazkošnejše privatne zgradbe te dobe so imele kopalnice. Prišla je prehodna doba, ko je sicer masa začela uvidevati, da je prav tako človek, kakor oni zgornji deset-tisoči, ter je kot takšna občutila tudi slične higienske potrebe kakor oni. Kapitalizem pa tem potrebam širokih mas iz pogrešnega štedenja ni hotel zadostiti, zato imamo tudi iz te dobe največje število zgradb, ki nimajo kopalnic. Nekakšen kompromisni način, po katerem se je napravila za vso večstanovansko hišo ena sama kopalnica, nikoli ni rodil uspeha. Pogostokrat so še te edine hišne kopalnice odstranili.

Današnji človek trpi težko pod žalostnim dejstvom, da svojim higienskim potrebam ne more zadostiti. Povprečno potrebuje človek pod normalnimi okoliščinami

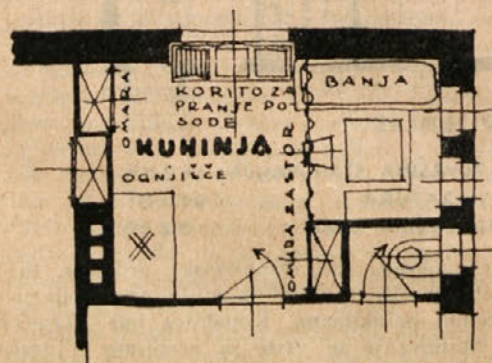
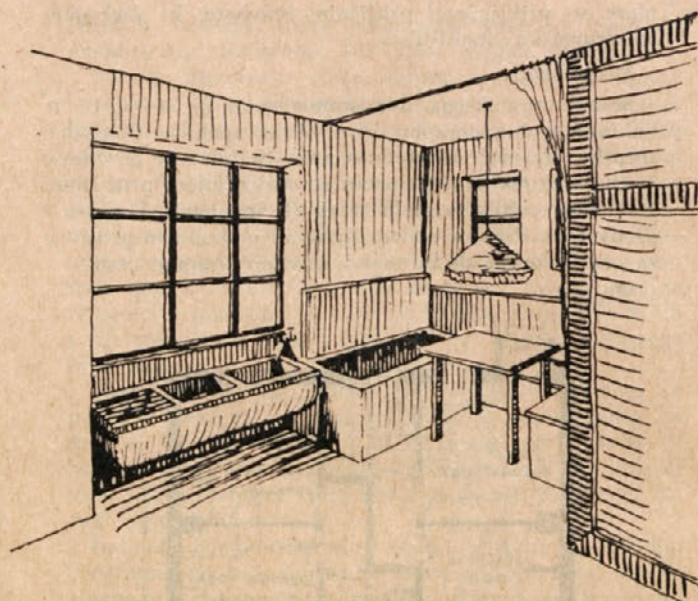
po dvakrat na teden svojo kopel. Razumljivo je, da potrebuje delavec, ki težko dela, in oni, ki ima nečista opravila še celo, vsakokrat po opravljenem delu svojo kopel. Toda kje ostajajo naše gospodarske prilike daleč za temi zahtevami! Še dolgo ne bo tako, kakor je v nekaterih vodilnih zapadnih državah, kjer se vsak delavec v svojem skromnem domu lahko okoplje. Tem najširšim masam se more pomagati pri nas le v okviru velikopotezne akcije, katere geslo naj bi bilo: kopalnišča graditi se pravi, z bolnicami štediti.

Tudi naši srednji meščanski sloji ne trpe nič manj vsled pomanjkanja kopalnic. Največkrat si ljudje zaradi neke konservativne tolerance teh razmer in pa zaradi pomanjkanja primerne strokovnega nasveta ne znajo pomagati. Saj je toliko možnosti in načinov (da jih je težko vse omeniti), pomagati si iz tega nevzdržnega stanja in si ustvariti brez večjih prezidav in v okviru

razpoložljivih sredstev praktično, čeprav primitivno kopalnico.

Zasilni način kopanja v kuhinji pomeni za gospodinjino in služinčad velikansko muko. Najprej je treba prinesiti iz kakšnega kota ali z omare banjo, kar gotovo ni prijetno opravilo. Potem se začne kurjenje ognjišča ter pristavljanje vode v velikanskih posodah. Veliko truda je potrebno, preden je kopel pripravljena in potem, preden je banja zopet izpraznjena. Končni efekt tei: procedur je dejstvo, da kuhinja plava v vodi. Potem je treba pomiti kuhinjska tla in odvreči banjo na staro mesto. Razumljivo je, da se na tak način ne izplača pogosto kopanje. Toda kako vse drugače je, ako se na večje način odstranijo vse te nepraktične okoliščine. Banja mora stati na določenem kraju, voda mora odtekati sama, ogrevanje pa ne sme biti v zvezi s proceduro velikanskih loncev. Torej vse tako, kakor pri pravi kopalnici, le posebnega prostora zanjo ni. Potrebna je združitev s kuhinjo. Glavni pogoj je pa vsekakor ta, da mora biti vodovod, če že ne v kuhinji, pa vsaj v neposredni bližini, da niso instalacijski stroški preveliki. Srce vsega je priprava za ogrevanje vode, ki se vzida v ognjišče ter daje že pri najmanjšem kurjenju toplo vodo, ki je pri hiši vedno potrebna. (Pisec teh vrstic preizkuša pripravo, ki bo pri veliko manjših nabavnih stroških brez prezidave ognjišča dajala toplo vodo.) Banja bi se postavila v kakšen kot, kjer bi ne motila in bi bila blizu vodovoda. Pokrita naj bi služila za klop ali polico. Poleg banje je jako koristno namestiti korito za umivanje kuhinjske posode. Gibajoča pipa za toplo vodo bi bila pa nameščena tako, da bi lahko dovajala vodo v korito ali banjo. (Mogoče so tudi kombinacije kopalnice s pralnico, toda ti slučajji so tako redki, da jim v teh vrsticah ne posvečam pažnje.)

Najbolje je, ako je banja fiksna in ima lesen pokrov, da se odpira kakor skrinja. Sicer so pa to detajli, ki so za vsak slučaj drugačni ter se lahko šele iz podanega slučaja določijo. Z istočasno napravo korita za umivanje kuhinjske posode se kuhinjski obrat močno olajša, ker odpade vse prekladanje precej velikih umivalnih posod. V današnji dobi racionalizacije dela pomeni takšna naprava gotovo veliko pridobitev in olajšavo, katero bi marsikdo hotel uživati, ako bi ne bilo materialnih in

ekonomskih težkoč. V lastni hiši zadeva končno še ni tako težka, pač pa v tuji, in teh slučajev je pretežna večina. Toda ob primernem razumevanju in uvidevnosti z gospodarjeve strani se da sporazumno marsikaj napraviti za odpravo teh nevzdržnih nedostatkov. Želel bi, da bi že kmalu napočil čas, ko bo imela pri nas sleherna rodbina svojo kopalnico. Generacijo, ki bo zrasla v tej blaženi dobi bodočnosti, bo veselje pogledati.

Hugon Schell:

U D O B N O S T

Stavbna »moda« se menjava dandanes skoraj kakor moda damske konfekcijske stroke. Okraski, dekorativni motivi, ki so bili še pred tremi leti, da, celo v preteklem letu na novi stavbi občudovani kot najnovejša ideja osnovatelja, letos ne veljajo več, temveč so že zastareli, in projektanti novih hiš uporabijo pri vsaki stavbi, kolikor mogoče, druge nove motive, samo da bi se jim ne moglo očitati plagijatstvo. To, kar opazimo na zunanosti hiše, velja, skoraj bi rekel, še v večji meri za notranjo opremo. Opazili smo pri razstavah na velesejmu, da so med redkim okusnim pohištvom, ki res služi svojemu namenu, razstavljene tudi mobilije, ki so vse prej kakor udobne, neglede na to, ali so lepe, estetske in zadovoljive. To stremljenje po novih linijah

pri pohištvu je smatrati za ponovitev znanega pojava okrog začetka tega stoletja, ko je besnela secesija. Ako imamo danes priliko videti kredenco, stole ali omaro iz secesijske dobe, in naj bo vse to izvršeno iz še tako dragocenega materiala in zasnovano po priznanem umetniku, se moramo zares čuditi, kako čuden okus so ljudje takrat imeli.

Mislím, da smo si danes vsi edini, da je sicer bila secesija potreben revolucijski pojav umetnosti, vendar bi nam moralo biti to toliko v pouk, da bi se danes ponovno brez predpogojev, ki so takrat ta pojav povzročili (in ga tudi zgodovinsko upravičili), ne zrevolucionirala arhitektura.

Slike na platnu v kinematografu nam večkrat po-
kažejo razkošno notranjo opremo, ki zapelje velepotezno
nadarjenega arhitekta, da zasleduje iste efekte. Na drugi
strani so zopet umetniki, ki porabijo do skrajnosti
geslo: «moderna stvarnost» in ki jih notranja oprema
spominja v svoji pustosti na preprosto bolniško sobo.
Naravno je, da se mora človek čutiti v takem stano-
vanju kakor v tuji hotelski sobi in bo tudi obiskovalec
pogrešil vpliv individualnosti lastnika na svojo okolico.

In vendar se najdejo skoraj v vsaki družini lepi
stari kosi pohištva iz dobe naših prabab, ko so čisto
drugače pojmovali pojem «udobnost» kakor mi. Star
ali starinski naslanjač, stara šivalna mizica, kolovrat,
skrinja, star bakrorez ali samo pristen okvir itd. Taka
stvar se dandanes odstrani iz «moderne» sobe, ker ni
v skladu z ostalim pohištvom, in vendar se da iz takih
predmetov napraviti udoben, intimen kotiček v sobi,
ki bo prijetno vplival na vsak obisk in kjer se bo
žena rada zadržala in čutila doma. Stari krožniki iz
cina, posode iz majolike, bakra, kozarci iz večbarvnega
stekla in druge takšne reči leže večkrat omalovaževane
v shrambah in na podstrešju, vendar so to pomočki,
s katerimi se da stanovanje napraviti udobno. Z enim
takim predmetom bo soba veliko več pridobila na lepoti
kakor z originalnimi slikami, ki so od kakega «tudi
umetnika» kopirane po razglednicah. S tem pa ne
mislim kritizirati slik, ki jih je napravil kakšen amater,
dober prijatelj družine ali kdo drug za spomin, obsojam
pa razvado, da se obešajo po sobah tipične «italijanske»
pokrajine z nebom, ki je modro kakor modra galica,
z morjem strupenozelene barve ali pa zimska pokrajina
z nenaravnimi drevesi. V splošnem je lepši okrasek
stene izviran lesorez, suhe igle, kamenotisk in slike,
kakor barvan original slabe kakovosti. Cvetlice, bla-

zavnice, ročno delo, čipke, rute narodnih noš, lutka,
oblečena v svilo, ostanke in brokat, srbske marame,
japonske pahljače, svileni trakovi, starinski nakit iz
srebra, malahit, kitajska skodelica, umetno izvršene
slovenske pisanke itd., vse to se da porabiti za okras
sobe, pri čemer se je pa treba vedno ozirati v prvi vrsti
na udobnost, in ne na razstavljanje predmetov kakor
v muzeju, ki se jih ne smeš dotakniti.

Gotovo bo ta članek izzval kritiko, prepričan sem
pa, da so naše gospodinje, tudi če se pri modi rade
med seboj kosajo z najnovejšimi izdelki, na dnu svojih
duš toliko — hvala bogu — «starokopitne», da bodo
po večini čutile pravilnost teh vrstic.

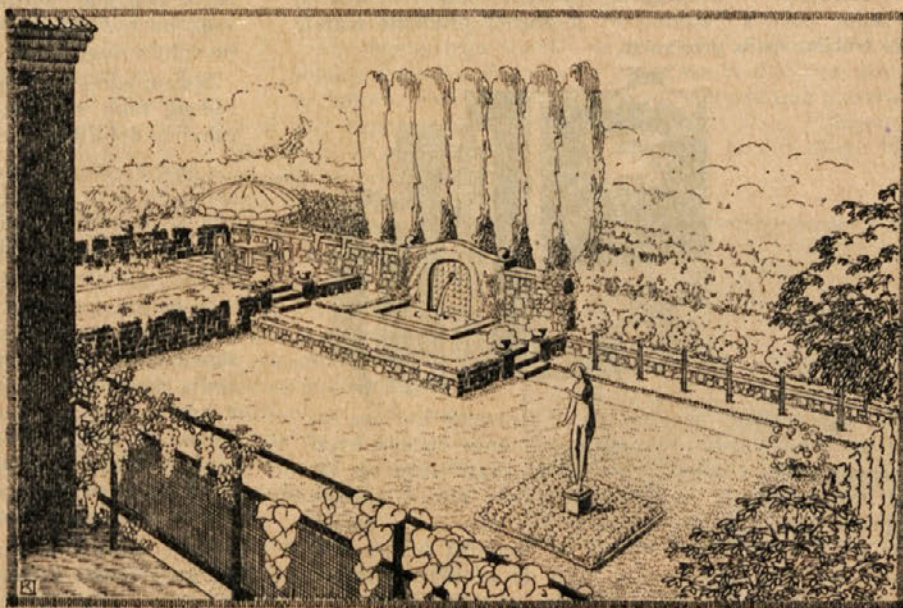
Taki kotički se tudi lahko ustvarijo v sicer «moderno»
opremljeni sobi, v takih primerih bo treba samo malo
premišljevanja, in doživeli boste čudo. Ako je pa opre-
ma tako hipermoderna, da bi ne trpela poleg sebe
nobenega predmeta iz druge dobe, potem se seveda ne
da pomagati. Po 15 ali 20 letih se bo nam in našim
potomcem takšno pohištvo zdelo tako smešno, kakor
se zdi nam dandanes secesionistično pohištvo.

Živimo v času skrajne gospodarske krize in denar, ki
ga investiramo v hišo in pohištvo, mora biti tako dobro
naložen kakor vsaka druga investicija. Ako bo hiša ali
pohištvo po desetih letih zaradi svoje hipermoderne
oblike iz mode, ga niti prodati ne bo mogoče, in bi bil
torej denar izgubljen. Sami se pa boste jezili vsakokrat,
kadar se približate hiši in stopite v sobo. Zato hočem
na koncu svojega članka še enkrat poudariti: skrbite za
udobnost! Družinsko življenje, vzgoja otrok, estetski
čut otroka, vse to je odvisno od vsakdanje okolice, v
kateri otrok živi in dorašča. Ostajali boste rajši doma in
si prihranili nepotrebne stroške za pohajanje in dolgo-
trajno posedanje po javnih lokalih.

Načrt za ureditev vrta

po zamisli arhitekta K.

Oblika terena v projektiranih
vrtovih sili projektanta, da re-
šujejo vsak primer na svoj na-
čin. V našem primeru znaša vi-
šinska razlika med terenom ob
hiši in med levim vogalom par-
cele do tri metre. Ta strmi
breg je izpremenil arhitekt v
ploščadi (terase). S tem je na-
stal v enem vogalu vzvišen do-
mač kotiček, pred njim pa v
isti črti s hišo niže ležeča plo-
ščad z obzidnim vodnjakom.

Centralna kurjava

Kdor namerava zidati svojo hišo, veliko ali majhno, stoji pred problemom, kako jo bo v zimskem času ogreval. Najstarejši in doslej še vedno najnavadnejši način je ogrevanje posameznih prostorov s pomočjo peči, bodisi lončenih ali iz kakagega drugega materiala. Ta sistem ima to edino prednost, da je poceni glede nabave, ako

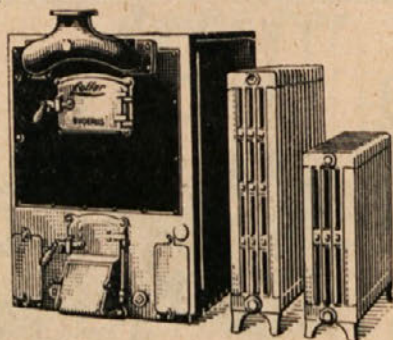

Mali kotliček za rodbinsko hišico.

se zadovoljite z domačimi proizvodi lončenih peči. Njegovih slabih strani pa je dosti: slaba izraba kuriva (največ za 25 %), pogosta popravila (vsako drugo leto), stalno ponesnaženje prostorov s pepelom in premogovimi odpadki, dolgotrajno zakurjanje; pri slabi konstrukciji, pri stari peči ali nepravilnem ravnanju pa nevarnost zastrupljenja. Poleg tega zavzame peč često dosti najugodnejšega prostora, ki bi se drugače bolje porabil; oprava tudi ne sme stati v bližini takih peči, ki močno izžarjavajo toploto; prav tako tvori stalno nevarnost žerjavica, ki utegne pasti iz ognjišča. Kurjenje posameznih sob v večjem stanovanju jemlje toliko časa, da se vsaka rodbina rajši omeji le na eno ali dve sobi, ki jih kuri,

zaradi česar trpi vse družinsko življenje.

Ako se hoče bodoči hišni posestnik izogniti vsem tem neprilikam, si bo vsekakor omislil centralno kurjavo. Za enodružinske hiše je rešitev tega problema danes natančno načrtana, ker je zanje primerna samo toplovodna centralna kurjava. Nabavni stroški take kurjave so (zaradi visoke tovarnine in carine) samo za 100 do 200 % višji kakor nabavni stroški za navadne sobne peči. Ne precenljive pa so ugodnosti, ki jih nudi centralna kurjava. Enakomerna toplota v vseh prostorih bo prihranila članom Vaše rodbine marsikatero bolezen. Oskrbovanje centralne kurjave je tako enostavno, da lahko to opravlja vsaka služkinja. Ker so ogrevalna telesa v sobah po svoji velikosti natančno izračunjena, je reguliranje toplote tako v posameznih sobah kakor tudi pri kotlu jako enostavno. Življenska doba toplovodne centralne pa je neomejena, ker v vsej napravi ne sme biti zraka, s čimer je odstranjena nevarnost, da bi se delala rja. Mala centralna kurjava ne porabi več kuriva kakor navadne peči, s katerimi bi se kurila približno samo ena tretjina istih prostorov.

Veliki kotel in radiatorji.

Iz vsega tega je razvidno, da je centralna kurjava zaradi svoje snaznosti, preprostega ravnanja, čistega, brezprašnega zraka v sobah, varnosti v obratovanju ter zaradi svoje male in ekonomične porabe kuriva splošno priporočljiva in ne bo nikomur žal, ako si jo omisli. Končno bodi še omenjeno, da je vrednost hiše s centralno kurjavo veliko večja, tako da presega prirastek na njeni vrednosti nabavne stroške centralne kurjave.

Hranilne zadrage za zidavo hiš in brezobrestno posojilo

Prve hranilne zadrage, katere so si nadele nalogo, omogočiti s samopomočjo tudi majemu hranilcu, da je prišel do lastnega doma, so bile ustanovljene na Angleskem že pred 150 leti. Veliki uspeh teh zadrug je najbolje označen s tem, da ima danes na Angleskem 80 % vsega prebivalstva lastne domove. Delovanje teh zadrug se je pozneje preneslo tudi v Ameriko, kjer delujejo že preko 100 let.

V Evropi je šele velika povojna stanovanska kriza oživila tudi v Nemčiji in Avstriji te zadrage, katerih delovanje pa je bilo zgrajeno na obrestni podlagi.

Leta 1925. so v Nemčiji ustanovili zadrugo, ki si je nadevala nalogo, dajati svojim članom brezobrestna posojila, kar je omogočeno le na ta način, da prepuste člani svoje dajatve zadrugi tudi brezobrestno. Uspehi so imeli za posledico, da se je ustanovilo precejšnje število enakih zadrug po vsej Nemčiji, ki delujejo s krasnim uspehom.

Ta ideja se je prenesla tudi v Avstrijo, in v letu 1928. je bila ustanovljena sedaj največja zadruga, imenovana »Obus«, ki je v tej kratki dobi obstoja izplačala svojim članom v 300 slučajih že skupno Din 32.000.000.—. Posojila pa se ne izdajajo samo za zidavo hiš in za nakup posestev, ampak tudi za prezidavo, nazidavo in pri zidavo, za prevzem obrestnih hipotek in za prevzem zapušinskih bremen.

Z ozirom na te uspehe v inozemstvu in na potrebo enake zadrage tudi pri nas, je ustanovilo nekaj uvidevnih mož pri nas enako zadrugo, imenovano »Jugrad«. Vodstvo in organizacijo je prevzel človek, ki je strokovnjak in ki je vodil enako zadrugo že več let v inozemstvu z velikim uspehom. Zadrugo, ki bo prinesla blagoslov vsem slojem prebivalstva, upamo, bodo sprejeli vsi z največjim veseljem, saj je po tej zadrugi omogočeno tudi najmanjšemu hranilcu, da pride v doglednem času do svoje hiše ter more z obrestnim posojilom obremenjeno hišo spremeniti v brezobrestno.

Seveda moramo pripomniti, da ne morejo vsi prosilci naenkrat biti deležni brezobrestnega posojila.

Ker zadruga ni v stanu od drugod dobiti brezobrestnega posojila, morajo to dodati člani prosilci. Toda vsak bo rad zadrugi odstopil majhno vsoto, ker ve, da bo dobil v doglednem času 10kratno vsoto brezobrestno.

Sistem »Jugrada« je po vzoru nemških in avstrijskih zadrug tako zgrajen, da je mogoča razmeroma kratka čakalna doba tudi pri velikem številu članov.

Upravní stroški zadrage so tako malenkostni, da se sploh ne dajo primerjati z navadnimi obrestmi. Odplačila so izvedljivo lahka, tako da ima vsak član vsoto izplačano s predplačili v 11 do 12 letih. Denar zadrage je kar najboljše zavarovan.

Pospešitev stremljenja zadrage je v dobrobit splošnega gospodarskega interesa naše države. Vsled zidave samolastnih domov se ublažuje brezposelnost in poživlja gospodarstvo. Vsled preložitve obrestnih hipotek v brezobrestne je pomagano v prvi vrsti gospodarskim slojem, ki lahko porabijo prihranjene obresti za izboljšanje zemlje in nakup potrebnih gospodarskih strojev. Posebno pa se lahko s pomočjo zadrage razbremene posestva z dednimi bremenami.

Tako pomaga zadruga vsem slojem prebivalstva ter koristi gospodarskemu izboljšanju in le želeti je, da dobi zadruga v vseh slojih potrebno uvaževanje.

Z G O D O V I N A H I Š E

Kje so nastala prva človeška domovanja in kakšna so bila

Restavrirana hiša v Pompejih.

Okus in razkošnost pa sta se počasi razvijala in tako so začeli počasi dodajati atriju in vestibulu še stranske sobe, ki so bile odmenjene za oddih in počitek. Atrij je bil tiste čase določen samo za obede in sprejeme, bil je torej ne- kakšna obednica.

Hiša je še vedno imela eno samo ploskev. Okna in vrata so gledala na notranje dvorišče, ki je bilo izpremenjeno v vrt, včasih pa imelo tudi umetni bazen. Dvorišče je bilo tlakovano s kameni- timi kockami.

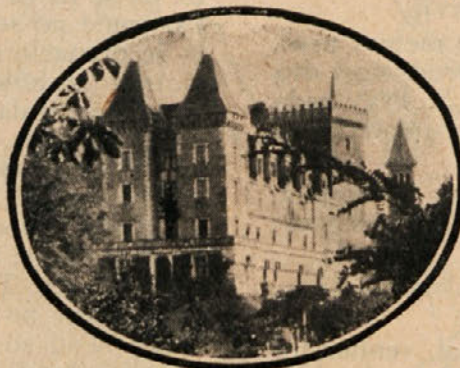
Kakor hitro se je pokazala pri hiši potreba za služinčad in je bilo treba tudi zanjo dobiti prostora, so začeli misliti na zgradbo enonadstropnih domov. Takšno nadstropje ni bilo nič kaj pripravno in je bilo prvotno samo nekakšna shramba za razne predmete in pa stanovanje za sužnje. Bil je to pravi kurji hlev brez svetlobe.

Imovitejši ljudje so si začeli pozneje graditi po istem načelu prostornejše domove s posebnimi sobami za

da so hoteli videti, kaj se godi zunaj. In hiše so začele gledati na ulico. Polagoma so pričeli hiše, ki so bile dotlej po ulicah ločene druga od druge, graditi drugo tik druge. V dvanajstem stoletju so pričeli tudi že zaljšati hiše na strani, kjer so okna gledala na ulico, z rebami in drugimi okraski. In to je še dandanes tako. Umetnost se je jela polagoma porajati.

Pod Ludvikom XIV. so hišo banalizirali, to je, ona je prenehala biti samo za eno družino. Ljudje so pričeli posnemati običaje na dvorih in so jeli sprejemati pod svojo streho po več članov iste družine, pa tudi tujce, goste. Zdaj je imela hiša že tudi po več nadstropij in celo sobe, ki so jih, popolnoma opravljene, oddajali ljudem, ki so bili družini čisto tuji.

Odtistihdob je zgodovina hiše precej podobna današnji zgodovini hiše. Ni več tako originalna in torej tudi ni več tako zanimiva.

Srednjeveški grad.

Iz te potrebe se je rodila skupna hiša, pozneje pa hiša v več nadstropij, ker je zavzemala manj prostora. Te prve hiše so bile v prizemlju zgrajene iz kamna, nadstropja pa so bila lesena.

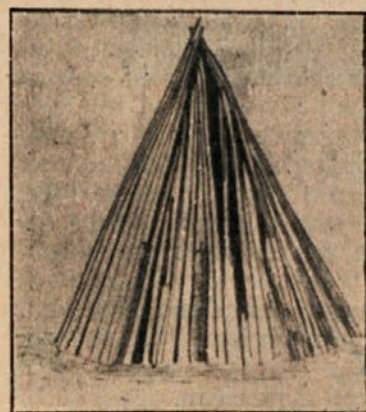
Do dvanajstega stoletja so hiše dobivale povsod svetlobo z dvorišča. Pozneje so pa odmenili dvorišča samo za potrebe služinčadi. Hkrati se je pokazala tudi potreba, da so bila ločena druga od druge, graditi drugo tik

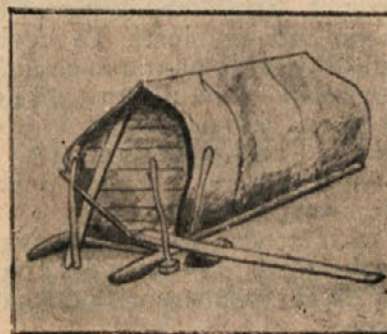
Kmetiška hiša na Balkanu.

žene, otroke, moške in za služinčad. Nadstropje, ki je bilo določeno za skladišče, je bilo hkrati tudi jedilna shramba. V podzemlju pa so imeli shranjeno pijačo. Kasneje se so začeli misliti tudi na prostor za konje in so jeli graditi hleve.

Revnejše prebivalstvo se je počasi naseljevalo okoli patricijskih hiš, ker je pa bilo delo drago, se je pričelo združevati v skupine in si je skupno gradilo domove z več stanovanji, ki so bila ločena drugo od drugega.

Savardak iz Bibine (Dragačevo).

Stara pastirska koča.

«Menda se ni zadušil, zadavil, ubil ali kaj enakega?» je pričela zopet Ivona, sklonivši se nad Američana, ki ni bleknil niti u f, odkar je bil lopnil...

Tudi jaz sem se pripognil ter opazil, da si je mladi mož edinole prizadeval, ohraniti popolno neobčutnost nalik Rdečeokožcu, ki je pri vezan za kol in ti ne odgovori na psovke ali udarce ne z besedico, ne z obrvmi. Njegov položaj ni bil mučen samo za njegovo samoljubje. Nezgoda je hotela, da so na onem mestu tal, kjer mu je ležala glava na skranji, štrleli šopi kratke, suhe in trde trave; bodice so ga morale več ko neprijetno ščegetati v lice...

«Daj mi odejo, boter, hočeš?» je prosila Ivona.

Oberoč je vzdignila jetniku glavo. Ugani vsi misel svoje varovanke, sem se sicer nekoliko začudil, vendar pa sem mu podložil ponjavo, ki je popred meni služila za zglavje.

«Zdaj pa jo ucvriva kakih sto metrov proč, jeli, boter? Cenjeni gospod Harrods nosi dva samokresa, svojega in mojega... Prav rada bi videla, da naju ne bi bilo več tukaj, ko se povrne...»

Stekla sva na cesto, potlej pa jo urezala, kakor urno sem mogel hoditi, po charlebourškem mostu...

«Slišiš?» je dahnila Ivona. «Ustavlja se... Ta bo za naju...»

«Ta» je bil vlak, ki je prihajal, vendar to krat brez prevelikega bučanja in z zmerno brzino; v bližini postaje se je še opočasn timer in škripot zavor se je dal razbrati med žvenketanjem železja. Ustavil se je in, če bi ga dohitela, bi bila v četrti ure v Saint-Lazaru*.

Ko sva bila na koncu mosta, sem navzlic dobljenemu zaletu tako namah obstal, da mi jo je Ivona, ki me je držala za roko, s sunkom skoraj izpulila... Nekaj metrov pred seboj sem ugledal obris visoke Harrodsove postave. Američan je stopal z velikimi, naglimi koraki. Pod pazduho je imel nekaj, kar je moralo biti magnet. Uzrši me, je postal tudi on kot prikovan od osuplosti. Ta drobci sekunde je odločil o izidu najine dogodivščine v oni noči. Sovražnik nama ni prav nič delal napotja, saj je bila na levi najina pot, ki je držala na postajališče Garenn=Bezons.

«Še kakih sto metrov!» je izustila Ivona ter me krepko potegn timer.

In Harrodsu pre nosom sva napravila četrtinski obrat in se zagnala z največjo hitrostjo po precej strmi rebri, pod katero stoji kolo dvor.

* Saint-Lazare, pariški kolodvor.

«D a m n !» je bušilo iz Američana, bržko se je zavedel.

In slišal sem, kako se je dobesečno zakadil za nama ter naju zasledoval nizbreg.

Kaj je kanil? Siloma se polastiti mene, čeprav bi bil lahko vzbudil pozornost, čeprav bi bili mogli posredovati ljudje, ki bi bili šli nato po policijo. Pot je bila zapuščena, ali malo pred postajališčem, trideset ali dvajset metrov pred nami, so bile odprte vinarne in njih luč je razsvetljevala stranski hodnik. Ali je bil sklenil, da me ubije kar na mestu, me rajši ustrel timer pištolo, kakor da bi mu jaz utekel? Nemara še sam ni vedel, kaj bi storil... Mo goče je bilo, da sta ga srd in črt na slepo, brez premisleka, zapodimer za meno timer...

«Greš?» je juhnila Ivona.

«Grem!» sem odgovoril.

Meni v tem trenutku ni šlo za to, da bi se napenjal ali se oddahnil, temveč predvsem za to, da se ne bi spotaknil. Noge so mi stopale kar same po sebi, kajti strmec je bil znaten, in še prena timer so mi šle... Ivona je pazljivo motrimer tla, boječa se kamena ali druge ovire, in me podpirimer s svojo ročico, ki jo je krepka volja jeklenimer, me vodimer na tem begu po bregu, ki se mi je zdel podoben padanju v težkih sanjah...

Vlak je še vedno stal. Čula sva, kako sopimer. Za nama se je bližal topot močnih Harrodsovih škornjev. To ni bila kot ondan timer tiha medvedjimer dirka po šumi. Tla niso bila pripravna za to. Tod so bila kamenimer in podplati so morali hote ali neho timer šklepetati. A če korak zverimer ni bil tajen, je bil pa strahotno uren. Že mi je bilo, kot da čutimer na tilniku sapo svojega zoprimer. Da ni bilo tistih bore sekund otopenlosti, odrevenelostimer, ki nama je pridobimer dvajset metrov pospešitve, mu ne bi bil nikdar in nikoli ušel...

Dospela sva pred vhod na stanici. Upirimer sva se, da se ne bi zaletela predaleč, in Ivona je potisnimer vrata. Videl sem Harrodsa, ki so ga kvečjimeru trije ali štirje čevlji ločimer od naju. Ne morem trditimer, da mi je prišlimer misel, kajti za istino nisem nič mislimer, in gibljaj, ki sem ga naredil prvič v svojem življenju, je bil tako mehaničen, tako samonikel kakor odrazni pokret ali refleks, pridobljen z dolgo navado. Dušeslovceru prepuščam skrb, da ga razlože. Z neverjetno brzino sem potegn timer iz žepa tobačnico, jo odprl in zalučal vsebino razbojniku v obraz vprav tedaj, ko je prihajal nad me. Ti trije gibljajimer so bili mladane eden sam, tako ročno in žurno sem jih izvršimer, to moram poudarimer...

«D a m n !» je zaupil Američan.

Videč, da dvigam roko in hočem nekaj zagnati, je bil po nagonu zamižal in ta odrazni

ANGLEŠKEGA IN ČEŠKEGA BLAGA
ZA POMLAD IN POLETJE

A. & E. SKABERNÈ, LJUBLJANA

Telefon 24-31

MESTNI TRG ŠTEV. 10

Telefon 24-31

gib — pristni refleks — mu je obvaroval oči. Nič pa ni ščitilo ust, ki jih je držal široma odprta in kamor je dobil polovico tobaka, del ostanka pa mu je šel v nos...

Ta možina je bil neobičajno krepkega značaja. Kdo drugi bi bil za trdno obstal, se usekaval ter si obupno praskal grlo. On pa si je z rokavom obrisal obraz in naju naprej lovil. Ko sva Ivona in jaz, ki sva bila planila na postajo, hitela po ploščadi, sva ga videla, kako je sunkoma otvoril vrata in črno pljuval... Vlak se je premaknil z mesta in skočila sva v voz. Strahovito kihanje je ustavilo in streslo najinega protivnika, toda v naslednjem trenutku je bil tudi on na povišani ploščadi ter je šinil v naslednji vagon, odkoder sva čula novo kihanje. Tri minute pozneje se je vlak, ki je bil osebni do Pariza, ustavil na postajališču v Valléesu. Iz tišine je zopet odmevala kihavica. In Harrods se je pojavil v vratih našega oddelka. Ko sem ga uzrl, sem odskočil nazaj, potem pa sem se takoj spet osrčil. Najprej — bili nismo sami. Z nami so bili še trije gospodje in dve gospe. Razen tega je bil Američan že zadobil svojo neobčutljivost. Ni se bilo več bati, da bi ga jeza pognala v kako nepredvidnost, pri kateri bi bil jaz žrtev. Za tačas ni hotel drugega kakor zagotoviti se, da ne bova porabila kakega postoja, izstopila na napačni strani ter izginila v noč.

«Ačum!»

Hlapon še ni bil odrinil naprej, ko je bil Harrods že večkrat kihnil. In temu ni bilo ne kraja ne konca. Zdaj pa zdaj je pljunil skozi duri, pa da se še nagnil ni, s takšno silo in čudežno točnostjo je pošiljal lučaj rjave sline...

Ko smo dospeli v Asnières, sem na okroglo preračunal, da je moral kihniti kakih sto ali stodvajsetkrat. Drugi potniki so nekam topoglavo buljili vanj. A še zmeraj se stvar ni marala poleči. V Saint-Lazaru je še prskal.

XIII.

«Hodi odspred...», mi je velela Ivona, ko sva stopala z vlaka.

In malo je zaostala v gneči, kjer je bil tudi Harrods, ki me ni izgubil z vidika, akoprav je še venomer prskal in pljuval.

Zadnje suvanje ob durcah, kjer smo oddajali vozovnice, pa sva se že spet z Ivono za roke vodila. Američan je kajpak še zmeraj postopal za nama, in ko sva najela avtotakso v Rimski ulici, si jo je tudi on in se vozil za našo.

Deset minut kasneje smo bili vnovič zunaj Pariza in skoraj sem ugledal mesto, na katerem sem bil pred eno uro ujet. Kolesa so se še nekolikorat obrnila pa smo se ustavili pred številko 43, ki sem že mislil, da je ne bom nikoli več videl... Voz, ki nas je zasledoval, se je tudi ustavil. Američan se je prepričal, da ne greva naprej in da so njegovi ljudje,

ZNATNE STAVBNE PRIHRANKE DOSEŽETE

ČE VAM IZVRŠI

NAČRTE, PRORAČUNE
IN
NADZORSTVA

TEHNIČNI BIRO

«TEHNA», družba z o. z. v Ljubljani

Mestni trg 25/I.

Telefon 25-80

Pinkertonovi uradniki, res na svojem mestu ter da so me spoznali. Ko je takisto predal drugim skrb, da pazijo name, se je razmeroma miren sklonil skozi vrata ter namignil šoferju, naj vozi kar naravnost naprej. Mož je slušal in vozilo je izginilo v bulvardski mrak, kje je lučka v zadnjem koncu tvorila rdečo točko. Domneval sem, da bo najin nasprotnik na ta način dajal zdaj pa zdaj svojemu vozniku navodila s kretnjami ali pa da se bo sam utaboril ob kretalu. Kar se tiče smotra te nove vožnje, je bil to gotovo most v Charlebourgu, in brez dvojbe se je mož izpraševal z neko bojznijo, bo li našel svojega druga in v kakem položaju... Sicer ga bo po vsej priliki dobil v čisto dobrem stanju, enako tudi avtomobil, vendar vrniti se bo moral peš v Garenne po magnet, razen ako bi si ga kupil spotoma, kajti tistega, ki ga je držal pod pazduho tedaj, ko sva se skoro z nosom zadela drug ob drugega na kraju mosta, ni več imel v vlaku... Moral ga je izpustiti, nalašč ali pa nehote, ko je dirjal za menoj.

«Koliko je neki ura?» je zamrmrala Ivona, ko sem odpiral vrtna vrata.

Na oknih v salonu so se videli žarki svetlobe, ki so pronikali med dvojnimi zastori ter oboknicami. Trévol je bil tu in naju je čakal.

Ura je bila deset, kakor sem videl, ko smo šli po Pereirovem namestju, na stolpni uri courcelleskega kolodvora.

Ko sem odprl vrata pri ploščadi, sva zapazila Trévol, ki je planil v veži nama naproti. Bil je nekoliko zbežan, in ob črnini jaketa, ki si ga je bil nateknil za večerjo, je bila bledota njegovega obličja videti še večja.

Malone hkrati sta se prikazala v okviru zadnjih vežnih vrat novi komorni strežaj in za njim kuharica. Obema se je čitala z obraza plahost in nezadovoljnost.

«Kaj se vam je pripetilo?» je zašepetal romanopisec in naju motril, kakor bi se bal, da sva izgubila vsaj en ud.

«Nič posebnega», se je odrezala Ivona. «Vam bova že razložila... Ampak stavim, da umirate od gladu? Saj vam ni prišlo na um, da bi naju počakali za mizo?»

«Za mizo?» je kliknil Trévol. «Tak menite, da bi mi bilo mogoče použiti en sam grižljaj? Celó sedaj bi mi bilo težko in bom samo gledal, kako jeste...»

«O! midva sva večerjala...»

In Ivona je imenovala restavrant.

Kuharju in kuharici je izginila bojazen z lica, a izraz nezadovoljstva se jima je še počeval.

«Pa vi, Pavel?» se je obrnila moja varovanka proti možu, ker je napol zakrival ženo. «Vi niste jedli?»

«Ne, gospodična», je dejal strežaj jako dostojno, vendar njegov poudarek, več ko hladen, je vseboval prikrito grajo.

«Kako je to neprijetno...», je nadaljevala mlada gospodinja. «Sedite hitro za mizo... Večerja menda ni preveč prismojena?»

«Prismojena sploh ni, gospodična, ampak malo... posušena... malo... skratka, ni več prejšnja... Pripravljena je bila za ob osmih... in zdaj je deset...»

Ivona je naredila zopet kratko kretnjo obžalovanja in, ker se ji je zdelo, da je dovolj pokazala svojo skrb za osebje, nato vstopila v salon, kamor sva šla Trévol in jaz za njo. In iz strahu, da bi naš biser, brezhbitni kuharski mojster, utegnil tiščati uho na duri, je potihem obrazložila vse, kar se nama je bilo priemerilo, odkar sva bila pustila romanopisca v Condorcetovi ulici.

Pomlad je tu ...

Zamenjati bo treba zimske sukne za površnike. Obleči se bo treba lahkeje.

Veliko izbiri oblačil za Vas ima konfekcijska trgovina

Drago Gorup & Co.

Ljubljana, Miklošičeva cesta št. 16

Telefon 32-33

Telefon 32-33

Vrli dečko je poslušal brez besed in brez obotave, vendar videti mu je bilo, da bi se mu bili lasje naježili, ko ne bi bili tako dolgi in težki... Po končani pripovedi je draga malčica vstala ter me objela, rekoč:

«Prvo nagrado za hladnokrvnost, zavedo in ročnost pri zadajanju udarcev med poulično borbo dobi gospod Matija Bernard, z drugim imenom Elzear Philibert!»

Sprejel sem poklon, prav za prav dva, zakaj Trévol se je pridružil s svojim v obliki občudujočega pogleda. Dejstvo je, da se še sam nisem mogel načuditi mojstrstvu, s kakršnim sem uporabil tobačnico.

Po kratkem premolku je romanopisec poprijel besedo.

«To je grozno... vam pravim... Strašno! Opraviti imate s silno nevarnimi razbojniki... zlikovci, ki so vsega zmožni...»

Ivona je nalahno namrščila obrvi.

«Razbojniki?» je zašepetala.

«Kako?» sem se vstulil še jaz. «Ali še dvo miš? Kaj pa potakem še hočeš?»

Malčica je obmolnila. Trévol pa je povzel besedo:

«Lotila pa se nista samo vas, gospod Bernard... Kratko in malo so vaju ugrabili oba, jelite? Ampak zakaj? ... Kakor je slišal tolmač, potebujeta edino vas, da bi ju spremili k tistemu zlatemu rudniku... Ne vidim pa razloga, čemu nadlegujeta gospodično Ivono.»

«Jaz pa ga vidim», je odvrnila Ivona. «V jedru te zadeve tiči skrivnost... Katera? Morebiti tega zatega rudnika sploh ni... ali pa gre tu za prostor... ob kratkem, nekaj podobnega... Zategadelj Harrods in Davis nista privolila v to, da bi razpravljala vpričo tolmača... Pred menoj, seveda, bi bila kaj rada govorila, ker — saj to so Davisove lastne besede — moram biti jaz bržkone o vsem obveščena... Potemtakem pa, če poznam tajno, ki mi jo je Elzear Philibert bržčas razodel, sem nevarna... Osebe, ki vedo preveč po mnenju drugih oseb, so vsekdar kolikor toliko na prevesici in, ker se pač najina sovražnika ne bojita velikih sredstev, je najmanjša ne zgoda, ki mi mi preti, da izgubim svojo svobodo... Razumete? Boter je bil ugrabljen, da bi kazal pot proti rudniku... Jaz pa zato, da ne bi vedel nihče drugi ko mi štirje, kje leži rudnik... To je jasno!»

«Ni tako jasno», sem dejal. «Jaz ne vidim nobene tajnosti v tem, kar je povedal Harrods.»

«Saj veš, da tolmač ni vsega razumel», se je odrezala Ivona. «O besedah lost cabin je priznal, da mu je njih zmisel dočista nepoznan...»

«Zastran tajnosti», sem se odrezal tudi jaz, «morata brez dvoma prikrivati kratko in malo svoje lopovstvo... Mar se tebi zdi, da so tiste grožnje s smrtjo besede, ki jih človek izreka pred pričami? ... Bogami! Viš zato sta hotela

govoriti z nama na samem... jelite, gospod Trévol?»

«Gospod Trévol misli kakor jaz», je rekla Ivona.

Romanopisec je bil videti precej presenečen.

«Oprostite,» se je oglasil, «ampak nisem dovolj naglo sledil za vašimi bistrimi zaključki... Ta zgodba me spravlja ob pamet... Že sama misel, da je vse čista in gola resnica, kar se godi zadnja dva tri dni, mi glavo bega... Kaj si hočete! Jaz ne znam drugače umovati in sklepati kakor za svojo pisalno mizo, in sicer o zgolj izmišljenih dejstvih...»

«Pa saj je to vendar dokaj enostavno», je mladenka trmasto gonila svojo. «Živim pod isto streho kot Elzear Philibert. Američana sta po detektivnih dognala, da sem mu varovanka. Potakem je skoro gotovo, da poznam skrivnost o rudniku. Že samo zavoljo tega me je treba ugrabiti... ali pa — kar bi bilo korenitejše, vendar ta gospoda sta tako dobra, da ne gresta tako daleč — s sveta spraviti... In glejte, gospod Trévol, mar vi sami menite, da se ne boste prej ali slej tudi vi njima zazdeli sumljivi? Vi ste edina oseba, ki jo midva tu sprejemava, kamor zahajate tako pogostoma... Vi ste najožji znanec... Dokaj verjetno je, da tudi vi preveč veste o stvari... Preveč...»

«Resnično,» je zašepetal Trévol, «razumem...»

Sicer pa ni niti trenil z očesom. Misel, da je izročen temnim spletkam najinih nasprotnikov, mu po vsem videzu ni posebno v srce segla. Hraber je bil, to sem vedel, kar pa ga je zlasti begalo, je bila nevarnost, ki je pretila Ivoni, in pa, kakor je pravkar povedal, že sama ta činjenica, da se morejo slične stvari dogajati še kje drugje kakor v pustolovskih romanih... Pa to bi bil še vzel na znanje... Pač je vedel, da je na svetu Klondik, da so zlati rudniki, roparji, agenture zasebnega redarstva in soziji ali sličnjaki ter da je istinitost čisto dosti nenavadnejša, nego si morejo izmisliti pisatelji z najbujnejšo domišljijo. Da pa bi stopil v stik s to istinitostjo, da bi se tako rekoč njegove pisateljske sanje utelešale pred njegovimi očmi, tega ni mogel mirno vtakniti v žep, kakor bi se bila izrazila Ivona, ki preko moje prepovedi včasih rabi takove besede... Ubogi dečko me je nekako spominjal rokokitskega sleparja, ki bi leta in leta slednji večer kazal občinstvu tako zvana nadnaravna bitja, potem pa bi nenadno zagledal resnično živega vruga ali roj prikazni...

Ivoni se je smilil, zato ni silila vanj, ampak je prešla na drugačen predmet.

«Gospod Trévol,» je povzela besedo, «saj menda ne mislite oditi, ne da bi kaj zaužili... Nočem, da bi se med potjo od onemoglosti sesedli...»

Romanopisec je zbral še precej krepke volje, da je ugovarjal.

PLESNA SEZONA

ki je v polnem razmahu, bo pomenila tudi za Vas uspeh, če boste negovali svoj dekolté in svojo polt s svetovnoznano puderkrema

„Velouté de Dixor“.

Dobiva se povsod v odtenku blanche, naturel in ivoir. Brezplačne vzorce, če je priložena poštna znamka za Din 1'50, razpošilja

Depot COSMOCHEMIA, Zagreb, Smitčiklasova ulica šte. 23.

«Ne,» je rekel, «bodite prepričani, da mi ne bi šlo v slast... Saj še čutim, kako me tule in tukaj tišči...»

Dotaknil se je prsi in grla.

«V kratkem, prej ko ležem spat,» je pristavil, «se mi bo morda posrečilo kaj malega použiti... Navajen sem, da si privoščim prav lahek povečerek po svojem večernem delu... Oh! toliko kot nič... vkuhanu sadje... mleč nato jed...»

«Jajčnega mleka skodelico in mojo ponočno čepico...», se nisem mogel ubraniti, da ne bi bil sam pri sebi po tihem zapel, tako me je zabavala misel na ta nedolžni obedek, ki si ga je priželel pisec, pustivši na svoji pisalni mizi morske razbojnice pijane od krvi in sladkor-nega žganja.

«Seveda pa vas jutri pričakujeva k večerji... in tokrat bova doma...»

«Ako nas vnovič ne odvedo», sem opomnil.

«Ne bodo naju več», je zatrdila mladenka. «Zdaj veva, da sta Bineaujev bulvard in vsa ta nekam opustela okolica nezdrava po solnem zapadu... Po tem se bova ravnala... Torej, gospod Trévol, obljubite za jutri?... Oh, saj ne... jutri je nedelja... Ne maram, da bi bila Evalija ob svoj popoldan.»

«Evalija?» sem golsnil preplašen, «kdo pa je to?»

«I, naša kuharica... Kaj ji nisi vedel ime-na?»

«Bog me...»

«Sicer pa ga še sama pozna le napol... Izjavila mi je, da se imenuje Ulalija... Bodisi kakorkoli, jaz ne privolim v to, da bi jo priklenila vso nedeljo k štedilniku... O tem imam svoje nazore... Človek mora biti odločen s služinčadjo, a človeški...»

«Prav dobro!» je pritrdil Trévol.

Mislil sem si, da bi se Evlaliya oziroma Ulalija sploh ne dala prikleniti niti k peči niti kamorkoli. Jaz vsaj tega ne bi bil poskušal.

«Ali hočete pojutrišnjem, gospod Trévol?» je zaključila Ivona.

Mladi mož se je zahvalil, vstal in se poslovil od naju.

«Bodite previdni, jelite?» je zamrmral, ko sva ga spremljala skozi vrt, da bi mu odklenila mrežna vrata.

«Ne bojte se!» je velela Ivona.

«Pač.» je nadaljeval ubogi dečko, «bojim se... Glejte! Vidite tega moža, ki se šeta tamle... Spada med one, ki okoli vas oprezajo, o tem sem uverjen... Ta vila je prav gotovo obkoljena...»

«Midva pa,» je rekla Ivona resno, «se bova zagrabila... In oborožena sva... Vsaj jaz... Ali vi, gospod Trévol, nimate nič za obrambo, če bi vas kdo napadel?»

«Ne, nič...»

In vsak čas pojedete po tistem mestu samem, kjer so naju ugrabili poprej... Veste, da nisem brez skrbi za vas?»

«Ali res?» se je razveselil mladi mož.

«Vi bržkone že postajate sumljivi našim nasprotnikom... Mislijo ali pa bodo v kratkem, da veste za skrivnost, ki je morda smrtna... Ne, ne smajem se! Pazite se, prosim vas...»

Trévol je smatral, da bi kazalo napeljati vodo na svoj mlin.

«Gospodična Ivona,» je zašepetal, «saj niste pozabili, da prav v strahu čakam vašega odgovora? Nocoj vam nisem nič rekel, ker po razburjenju ob ugrabitvi...»

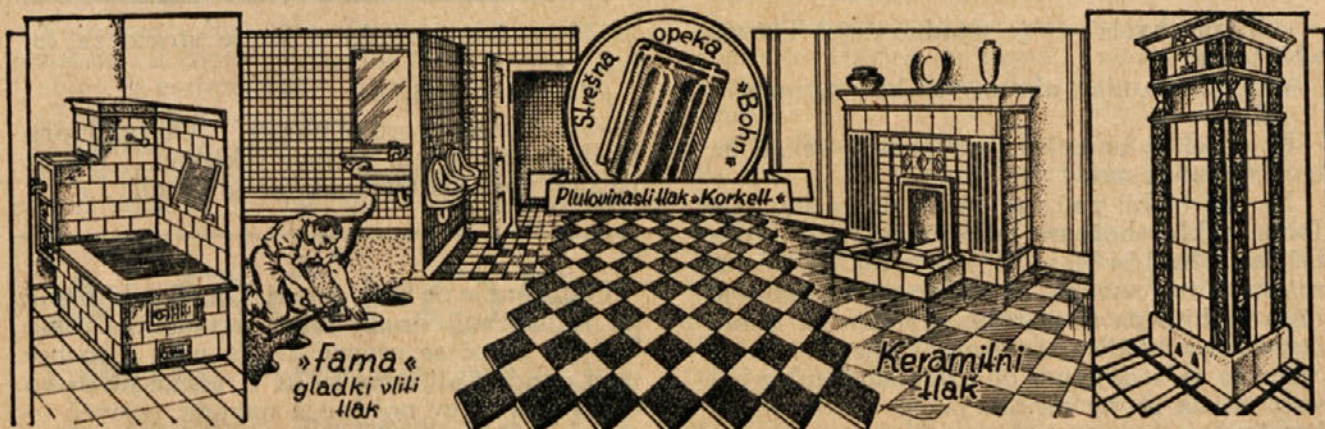
«Jelite?» je dejala Ivona. «Razumete, da skoro ne vem, kje se me glava drži? Čujte, gospod Trévol, ... hočete, da se pogovorimo o tem na kakem drugem mestu, in sicer tedaj, ko bo moj skrbnik zopet postal Matija Bernard, bivša Živa blagajna?»

Trévol je vzdihnil in rekel preprosto:

«Pa naj si bo!»

Ivona je prišla vrlega mladeniča za roko ter mu jo vidno na vse kriplje stisnila.

«Naj se zgodi karkoli,» je rekla, «vi boste vedno naš najboljši, naš najdražji prijatelj... Sedaj pa odidite, ali še enkrat, bodite na oprezu... Poslušajte! Mogoče bi bilo bolje na vse zadnje, če ne bi odšli peš... Po avtotakso pošljem k Champerretskim vratom...»

KERAMIČNI·IN·GRADBENI·MATERIJAL

L·BATTELINO & DRUG

LJUBLJANA·MIKLOŠIČEVA·CESTA·15·TEL·2037·

Zahtevajte naše ponudbe in vzorce, preden se odločite za nabavo gradbenega materiala.

VELIKA ZALOGA KAMENINASTIH CEVI
IZOLACIJE: CERESIT, INERTOL, STREŠNA LEPENKA ITD.

ZDRAVJE

svežino, moč in živahnost opazamo na zdravih in bistrh otrocih.

Za časa razvoja ima negovanje duše in telesa kakor tudi vzgoja otroka odločilen vpliv na vso njegovo bodočnost.

Starši so dolžni paziti, da ostane otrok duševno in telesno zdrav in da bo čim močnejši. Za okrepitje mišic, kosti in živcev kakor tudi za zvišanje telesne odpor-

nosti mora otrok od svoje najzgodnejše mladosti dobivati vsak dan za zajtrk in obed po 2 do 3 žličke

O Y O M A L T I N E

ker je Ovomaltine koncentracija redilnih sestavin in za življenje važnih vitaminov. Ovomaltine je naravna krepilna hrana, ki ima prijeten okus in se lahko prebavlja.

Redna uporaba Ovomaltine podpira razvoj otroka in krepi njegovo duševno in telesno moč.

Dr. A. WANDER, d. d. Zagreb

«Oh, ne! hvala...» je vljudno dejal Trévol.
«Ni treba...»

«Ampak vendar, ako bi vas kdo napadel?»

«Eh!»

In odšel je umerjeno, ne oziraje se ne na levo ne na desno.

Ej, jaz bi bil pač rad videl, da bi mu bila Ivona rekla «hočem» takoj, ne da bi še odlašala... Rad bi bil videl, ker je bil Trévol za res imeniten snubok za dekletce, kakršno je ona, osobito pa zbog tega, ker sem ga ljubil, izvrstnega mladiča, iz vsega svojega srca... Sicer ga je sedaj tudi ona ljubila, vendar bal sem se, da ga ne na tak način, kakor je on hotel...

Ko sva se pričela zadelavati v najinih sobah, sem opomnil:

«Trévolu si rekla, da sva oborožena...»

«No pa?» je dela Ivona.

«Pa saj nimaš svojega samokresa...»

«Meniš?»

In potegnila je orožje iz svoje ročne torbice, ki jo je bila položila na kamin.

«Drugega si imela!» sem vzkliknil.

«Nikakor ne... Isti je... Vzela sem ga tam, kamor ga je bil del Harrods... V njegovem žepu...»

«Ampak kdaj? Kje?»

«Na glavni postaji Saint-Lazaru, kakor hitro smo stopili iz vlaka... Se spominjaš, da sem ti velela hoditi odsprej? Hotela sem namreč iti

za Harrodsom, medtem ko je stopal za teboj...»

«Pa ni nič čutil?»

«Saj v gneči skoro ni mogel... Ob takih prilikah gre žeparjem pšenica v klasje... Potem pa sem porabila trenutek, ko je kihnil...»

XIV.

Podrobneje ne bom omenjal obiska, ki nama ga je napravil drugo jutro v nedeljo zarana Trévol, hoteč se prepričati, da naju niso ponoči ugrabili ali umorili. In v resnici ne samo nisva bila žrtev nobenega napada, temveč — akoprav nisem spal ves čas — še oddaleč nisem slišal najmanjšega sumljivega šuma bodisi v hiši ali pa zunaj. Tudi sva zaman iskala po vrtu odtiskov, kakršne sva zasledila pred dvema dnevoma.

Preidem takoj na najin popoldanski izprehod.

Zdoma sva odšla proti drugi uri. Mogoče se še spominjate, da je bila Ivona sklenila posetiti našo staro tovarišico pri Juliju Rikardu, malo Lucijo Blanchardovo. V torbico si je dela naprsno iglo, kupljeno za mladenko. Revolver je bil poleg dragotine obrnjen s kopitom navzgor, da ga je bilo lahko takoj zgrabiti, akoprav naj bi ga po vsej priliki moja varovanka ne bila rabila, vsaj ne oni dan, ker je bilo domenjeno, da se ne bova spuščala v od-

ročne kraje in da se vrneva domov pred mrazom.

Jaz sem bil vzel za vsak slučaj in sicer na vzlic omenjenim verjetnostim proslulo tobačnico, ki sem jo tako sijajno uporabil in ki je bila zopet zvrhoma polna. Postrežnik mi je šel iskat pol funta njuhanca in v omari svoje sobe sem shranil na suhem ostanek tega svojevrstnega orožja.

Odšla sva demokratično peš z nič manj demokratičnim namenom, da bova ob Champerretskih vratih vstopila v metro, t. j. podzemsko železnico. Ivona že ni več sanjara o tem, da bi se vedno z avtom vozila. Pogled na dvajset Philibertovih tisočakov jo je bil malo upijanil, da je pričela tratiti denar s taksiji, po trgovinah in velikih restavrantih, ali te muhe novih bogatinov so po dveh dneh malone vse poletele. Moja varovanka je, kakor sem rekel, oseba, ki se naglo razvname, ali kot pri njenem pokojnem očetu zmagi potem hitro zopet zdrava pamet pri njej.

«Vroči kostanji, dobri maroni!»

A ta hripavi, bakreni klic ni bil namenjen nama. Stari Overnjet naju ni zapazil, ker sva jo urezala po nasprotnem tlaku, da bi se mu ognila.

Ob mrežnih vratih pri mitnici se je Ivona namah nazaj obrnila in z očmi premerila veliki prašni trokot, na čigar vrhu sva tedaj stala in ki mu Vstajna cesta tvori osnovnico.

Vedel sem, česa išče. Že večkrat se je bila zasukala na Bineaujevem bulvaru.

«Ne», je zamomljala.

«Tem bolje», sem dejal.

«Gotovo», je odobrila.

Ali zdelo se mi je, da ji to soglašanje ne priha iz srca. In bog me! meni samemu je bilo

A. GOLOB

Ljubljana, Puharjeva ulica 3

Izdelovanje emailiranih **peči**.

Popravilo vseh vrst pločevinastih, emailiranih in Lucovih peči. Splošno kleparstvo, instalacija strelovodov.

Zaloga šamotne opeke.

Cene konkurenčne.

J. HEBEIN

obl. konc. elektrotehnično in akumulatorsko podjetje

Ljubljana, Dunajska cesta šte. 37

izvršuje

hišne instalacije
in

akumulatorska dela
strokovno in solidno.

Kdor zida, naj ne pozabi na heraklitne plošče!

Za zunanje stene pri lesenem, železobetonskem ali jeklenem ograjenju, za notranje **vmesne stene, strope, pode**, izidavo **podstrešij**, oblogo **zidovja** iz opeke, **hladilne naprave, strehe** itd.

Pri stanovanjskih hišah, v industriji, za gospodarska poslopja se **HERAKLIT** ne more pogrešati.

Heraklitne plošče Vam nudijo:

nenavadno kratko stavbno dobo,
najboljše varstvo zoper mraz in vročino,
(10 cm debela plošča iz heraklita = 1 m debel zid iz opeke),
absolutno varnost pred ognjem,
zvočno izolacijo,
prožnost in trdnost,
takojšnjo izsušitev in vselitev v novo stavbo,
varnost pred mrčesom,
majhno lastno težo (1 m² = 400 kg),
izvrstno nosilnost za omet,
nemogućnost gnitja,
cenenost stavbe.

Vse informacije in nasveti pri zalogi:

MATERIAL trg. dr. **Ljubljana**
z o. z.

Telefon 27-16 **Dunajska cesta št. 36** Telefon 27-16

skoraj žal, ker prvič po treh dneh ni bilo Harrodsa in Davisa za nama. Rad bi bil videl, kakšne obraze bosta delala po snočji jadni smoli.

«Hajdiva!» je povzela Ivona s takim glasom, da sem se vprašal, ni li pritajila kakega vzdihla...

Resnica je, da je bilo vse eno, če sva imela oba Američana za petami... Kaj nama je pomagalo, ako naju nista zalezovala? Saj so naju zato gotovo njuni agenti, ki so bili spretnejši in previdnejši, kajti doslej še nisva zapazila nikogar sumljivega...

«Dve prvi...» je rekla ob metropolitanski blagajni Ivona, ki se je bila vrnila k pametnim načelom, vendar ne tako daleč, da bi bila kupila vozovnice za drugi razred.

Ob odhodu vlaka je bil naš oddelek skoro prazen. V celoti nas je bilo pet do šest oseb, med njimi precej navaden gospod z velikimi črnimi brki in neki drugi sivobrk, ki je bil videti odličnejši in je bil zlasti zaljše napravljen.
(Nadaljevanje na str. 88.)

KLISJEJE

vseh vrst za eno-
in večbarvni tisk
JUGOGRAFIKA

d. z o. z.

Ljubljana, Sv. Petra nasip šte. 23.

Ugodno kupite!

ZA GOSPODE:

fini moderni kamgarn in sportni ševijot.

ZA ŽENSKE:

fino svilen, polsvilen in volnen blago v vseh
modnih barvah in najnovejših vzorcih, cefir,
kambrik in belo tkanino za perilo, fine nogavice.

R. Miklauc - „Pri Škofu“ - Ljubljana

Lingerjeva - Medarska ulica - Pred Škofijo št. 3.

Obstoj trdke nad 60 let.

Hripo

Influenca
Prehlad

odstrani
cez
noč

ALGA
za masažo

Masirajte nekoliko na večer z ALGO
prsa, hrbet, roke in noge.

Vstali boste
brez vročine, sveži in
prerojeni.

ALGA

se dobiva povsod. 1 steklenica 16 Din.

Po pošti pošlje

Laboratorij „ALGA“, Sušak

4 steklenice za 77 Din, 8 steklenic za 131 Din,
14 steklenic za 205 Din, 25 steklenic za 320 Din.

TVORNICA KEM. IN OL. BARV, LAKOV, FIRNEŽA IN STERILIZACIJE
DRUŠBA Z. O. Z. LJUBLJANA

ORIENT

L. MIKUŠ, Ljubljana

MESTNI TRG ŠTEV. 15

Dežniki

Na drobno! Ustanovljeno leta 1839. Na debelo!

DIVNE KODRE

brezkončno trajne v vlažnem zraku in pri po-
tenju, dosežejo dame in gospodje brez vsakega
kodrala (kodralnih kleščic) s **Hela-esenco** za
kodranje. Tudi najlepša deška frizura se po-
lepša, ker je potem vsaka ondulacija nepo-
trebna. Velik prihranek na denarju in času.
Dehje ugodno na rast las. Če se boste pogle-
dali v ogledalo, se boste zavzeli. Takoj po
uporabi se naredi vse polno kodrčkov in pre-
lepa frizura. Brez števila zahvalnih pisem.
Zlasti hvalijo to kremo gledališke umetnice.
Cena Din 12.—, 3 steklenice Din 25.—, 6 ste-
klenice Din 40.—.

Dr. Nic. Kemeny, Košice Č. S. R., pošt. pred. 12/L. 127.

„KARTOTEKA“, D. Z. O. Z.

Ljubljana, Šelenburgova ul. 6/I

Telefon 3338

Rolex

knjigovodstvo

Kartoteke za vse vrste obratov.

TEHNIČNA PISARNA IN GRADBENO PODJETJE

ANGELO BATTELINO

STAVBENIK

LJUBLJANA VII, ALJAŽEVA ULICA ŠTEV. 35

Pošt. ček. račun št. 15.117 — Telefon 33-39

Izvršuje betonske in železobetonske zgradbe,
arhitekturo ter vsakovrstne visoke zgradbe.

Sprejema v izvršitev vsakojake načrte
in proračune strokovne stavbne stroke.

Tehnična mnenja.

Zastopstvo strank v tehničnih zadevah.

J. KOŠAR NASL. D. COTIČ

SPLOŠNO KLEPARSTVO

VODOVODNE INSTALACIJE IN
KRITJE LESNOCEMENTNIH
STREH

LJUBLJANA

HRENOVA ULICA ŠT. 7.

SOLIDNO DELO IN CENE! TOČNA POSTREŽBA!

A. ROJINA & COMP.

STAVBNO IN UMETNO MIZARSTVO

LJUBLJANA

SLOMŠKOVA UL. 16 KOLODVORSKA UL. 8

POSTNI ČEKOVNI RACUN ŠTEV. 11.638

TELEFON INTER. ŠT. 24-80

TELEFON ŠT. 22-32

ZASTOPSTVO:

ZAGREB: Kurt Lang, Račkoga 8/II.
Telefon štev. 64-01

BEOGRAD: Pavle J. Kotnik, Strahinića
Bana 36. Telefon 60-19

*Patentirana smučna okna sistema
„Nikolaus“*

*Vrtljiva vrata (Drehtüre) navadna
okna, vrata, stropi, stenski oboji,
stopnice itd.*

Najmoderneje urejeno podjetje

Ponudbe in načrti brezplačno

INŽENIR

GUSTAV ZEMÁNEK & CO.

DRUŽBA Z O. Z.

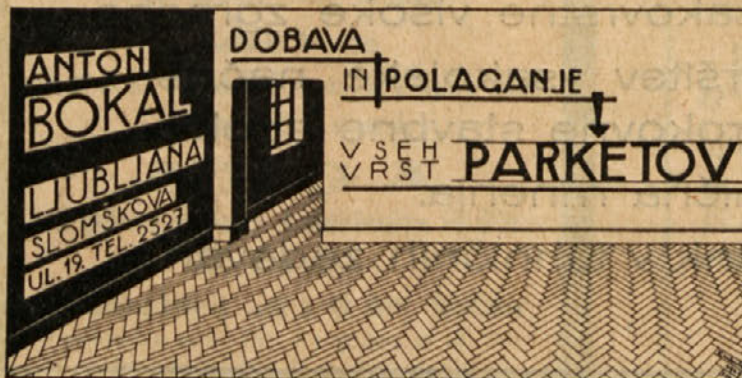
II

PROJEKTIRANJE
IN IZVRŠEVANJE
CENTRALNIH KURJAV
IN VODOVODOV

II

LJUBLJANA
KNAFLJEVA ULICA 10

TELEFON ŠTEVILKA 2621

ANTON BOKAL
LJUBLJANA
SLOMŠKOVA
UL. 19. TEL. 2527

DOBAVA
IN POLAGANJE
VSEH
VRST **PARKETOV**

Polaganje parketnih podov

in vsa druga parketska dela
izvrši točno in solidno
v mestu in na deželi

ANTON BOKAL

Dobava in polaganje parketov
Ljubljana, Slomškova ulica št. 19.

Telefon 25-27

Telefon 25-27

G O S P A !

*Zahtevajte
pri
Vašem
trgovcu
samo
izdelke
tovornice
keksov,
biskvita,
vafeljinov
itd.*

B. PAUER, družba z o. z. **Ljubljana**, Sv. Petra cesta št. 48.

„PROJA“ terpentinska krema daje usnju lep blesk ter ohranjuje usnje.

Kdor varčuje, uporablja edino „PROJA“ terpentinsko kremo!

OB VSAKI PRILIKI SE SPOMNITE,

da so „Jutrovi“ „Mali oglasi“ v Sloveniji najuspešnejša, najcenejša in najhitrejša **posredovalnica za službe** vseh vrst, **za prodajo in nakup** vseh stvari, **za nepremičnine, lokale, podjetja, kapital, ženitve** in za vse drugo

V teku **enega** leta je bilo po „Jutrovih“ „Malih oglasih“ uspešno posredovano v nad **40.000 primerih**

Ugodnosti posredovanja po „Malih oglasih“ se more z lahkoto poslužiti **vsakdo**. Treba je le svojo željo sporočiti na naslov: **Oglasni oddelek „Jutra“ v Ljubljani, Prešernova ulica 4**. Pri naročilu je pristojbino poslati v znamkah ali v denarju naprej, za vsako besedo 50 par. Za oglase trgovskega značaja, dopisovanje in ženitve se računa od vsake besede 1 Din

NE POZABITE!

DELNIŠKA TISKARNA

D. D. V LJUBLJANI

MIKLOŠIČEVA CESTA 16

BRZGOJAVNI NASLOV: DELTISK
TELEFON 2132

RAČUN POŠTNE HRANILNICE
ŠTEV. 11.630

TISK IZ IZDOLBE-
NINE V BAKRU
(BAKROTISK)

TISKARNA IZVRŠUJE
VSAKOVRSNE TISKO-
VINE, KNJIGE, REVije,
ČASOPISE, DIPLOME,
DELNICE, SREČKE, KO-
LEDARJE, ENOBARVNE
IN VEČBARVNE SLIKE
POLJUBNE VELIKOSTI,
VREDNOSTNE PAPIRJE,
RAZGLEDNICE, LETAKE,
LEPAKE, POSETNICE,
OVITKE, OSMRTNICE,
POROČNA NAZNANI-
LA, OVOJE ZA RAZNE
INDUSTRIJSKE IZDELKE

POSEBEN ODDELEK ZA
IZVRŠEVANJE IZVIRNIH
RISB IN SLIK ZA RAZ-
LIČNE REKLAME, VRED-
NOSTNE PAPIRJE, ILU-
STRACIJE, UMETNIŠKO
OPREMLJANJE KNJIG,
REVIJ IN POLJUBNIH
NAROČENIH TISKOVIN
SKICE NA ZAHTEVO

KNJIGOVEZNICA
JE OPREMLJENA Z
MODERNIMI STROJI IN
NAJNOVEJŠIM MATE-
RIALOM TER IZDELUJE
RAZLIČNA DELA, KI
SPADAJO V KNJIGO-
VEŠKO STROKO, NA-
DALJE IZVRŠUJE UMET-
NO VEZAVO KNJIG
Z ROČNIM ZLATENJEM
PO ORIGINALNIH NA-
ČRTIH IN NAROČILU

IZDELOVALNICA
TRGOVINSKIH KNJIG
V POLJUBNI VELIKOSTI
IN OBLIKI Z LASTNIM
ČRTALNIM STROJEM

V Villiersu sva izstopila, da bi se odpeljala proti postaji «Nation», ker je Lucija Blanchardova stanovala v Bellevillu. Črnobrki in sivobrki sta izstopila z nama in po zaporednih stopniščih, koder je bilo treba iti gori in doli, če si hotel na ploščad proge št. 2, sem ju za trenutek izgubil z vidika; vprašal sem se, nista li gospoda zaostala zato, da bi se nekoliko pomnila... Bil sem si kakor tudi Ivona že na jasnem glede njiju ter glede izprehoda, ki sta ga tokrat delala.

Ko je prispel vlak za Nation, je bil oddelek prvih razredov že poln, in ker je vstopilo vanj več potnikov, nego jih je šlo ven, smo bili precej stisnjeni. Ivona in jaz sva stala blizu srednjih vrat. Sivobrki je stal čisto tik naju, črni brkež pa dva ali tri metre vstran. Sicer nista bila obrnjena proti nama, vsaj ne očitno, in ako je naneslo, da sta se moža ozrla v naju, sta se popolnoma brezbrizno. Svoj obrt sta poznala. Tudi midva sva pričejala spoznavati svoj posel in navidez sva posvečala tema sedema isto pozornost kot drugim, namreč tako, kakor si ogledaš sopotovalca, ki ga vidiš prvič in ki se boš v nekaj minutah za vselej ločil od njega.

Na Clichyskem trgu, zatem na Pigalleskem namestju ter osobito v Barbès-Rochechouartu je izstopil val ljudi, ali enako gost val je vstopil in med prerivanjem so bili izpraznjeni sedeži na novo zasedeni, preden sva si z Ivono mogla katerega izbrati. Ostala sva še naprej pokonci. Sicer pa ni bilo več za dolgo. Lucija Blanchardova, kakor sem povedal, je prebivala v Bellevilleski ulici. Potakem sva morala izstopiti na postaji tega imena, ki je bila vprav na spodnjem koncu omenjene ulice, na kraju Villeteskega ter na početku Bellevilleskega bulvarda (kjer se zvečer ni vselej dobro šetati brez samokresa, tudi če ti ni ime Elzear Philibert...).

... «Jean — Jaurès»... «Combat»... Prihajali smo na mesto. Pomignil sem Ivoni in ta je vprašala osebe, nakopičene med nama in izhodom, po stari šegi: «Izstopite na prihodnji?»

Iznenada mi je udaril krik na uho... Gospod s sivimi brki je bil zavpil. Tipal si je po notranjem žepu svojega suknjiča nekam preplašeno... Jaz sem se zdrznil. Vse se je ozrlo proti naši strani.

«Okraden sem...» je zajecel gospod. «Moja denarnica... Tu je bila še pred kratkim... Zdaj pa je ni več...»

Z drhtečo roko si je še naprej šlatal prazni žep.

Okoli nas je vrvelo, ljudje so drug drugemu vzklikali...

Mahoma je gospod s črnimi brki razcepil gnečo ter mi položil na rame dlan, ki se mi je zazdela veličanska in svinčena.

«V imenu postave», je dejal.

«Kako?» je zavpila Ivona vsa bleda.

Jaz sam pa sem bil preveč prevzet, da bi bil mogel dahnuti besedico.

«Jaz sem redarstveni nadzornik...» je povzel gospod, čigar roka me je tako težila, da so se mi šibila kolena... Že precej časa vas opazujem... in sem vas videl, kako ste gospodu izmaknili listnico...»

«Ah, kaj takega! to je preveč!» je zavreščala Ivona.

«Mir! Pravim vam, da sem videl...»

«Res, res», je potrdil sivi brkač in iztegnil proti meni zatožni prst. «Saj se mi je zdelo, da mi je segel z roko v žep... Ampak nisem mogel verjeti, da je resnica...»

«Pokažite svojo izkaznico, da ste nadzornik!» je zavpila Ivona namišljenemu policistu.

«Nič vam nisem dolžan kazati», se je ta odločno odsekal. «Mar zahtevam od tega moža, da si da preiskati žepe? Ne zahtevam, jelite? Tukaj ni komisarstva... Ampak z mano pojdeti oba v najbližjo stražarnico, tam pa se bo videlo, kdo sem jaz in kdo ste vi...»

Vrtinčina je nastala okoli nas. Množica se je odmikala. Sovražni pogledi so se upirali vame in bobnel je hrušč, ki je preglušil ropot vlaka...

«Belleville!»

Vlak je dospel na glavno postajo ter se ustavil.

«Tat!» je udelaval ves vagon prvega razreda, «tat!»

«Pojdimo!» je ukazal črnobrki možak. «Nobene spotike ali pa vam denem spone na roke! Vi, gospod, hodite tudi z nami...» je dostavil priljudno, obrnivši se proti sivobrku. «Žrtev se mora tudi zaslišati.»

«Tat!» je grmelo iz železničnega voza.

Čutil sem, kako me suvajo na ploščad pred postajo. Sam ne vem, kako se je mogla novica raznesti tako bliskoma od kraja do konca vlaka, ampak pri vratih vseh vagonov so se ljudje sklanjali, da bi videli, in obrazi so se pritiskali na velike šipe.

«Kaj pa je?» je vprašal načelnik postaje.

Odgovoril je sivi brkaš.

«Žepar, ki mi je ukrad listnico... Na srečo je gospod, ki je policijski nadzornik, pazil nanj in ga zalotil med krajo...»

«To ni res!» je rekla Ivona, ki je hodila tik mene z glavo pokonci.

«Na redarstvu se boste izrazili...» je izjavil postajni načelnik.

Vlak je odhrumel s poslednjim truščem ogorčenja, naperjenega proti meni.

«Naprej!» je velel dozdevni nadzornik.

«Pa naj bo!» je dejala Ivona.

Šli smo navzgor po stopnicah. Mož s črnimi brki mi je izpustil ramo ter me prijel za roko, kjer me je bilo laglje in varneje držati. Ko smo prišli pod milo nebo na širokem vnanjem bulvardu blizu strme Bellevilleske ulice, polne bolj ali manj prazničnih šetalcev, je njegov oprijem malce odnehal in mož je pomignil avtotaksi. (Nadaljevanje prih.)

Naročnina za reviji «Domači prijatelj» in «Naš obzor» znaša za vse leto Din 60.—, za pol leta Din 31.—, za četrt leta Din 17.—. Posamezna številka Din 7.—. Izdajata konzorcij revij «Domači prijatelj» in «Naš obzor».

Odgovoren za izdajateljstvo, uredništvo in upravnništvo Emil Podkrajšek, tiska Delniška tiskarna, d. d. v Ljubljani, predstavnik Miroslav Ambrožič, oba v Ljubljani.

Uredništvo in upravnništvo sta v Ljubljani, Praprotnikova ulica števil. 1.

PROJA

špecialne kavine mešanice

so sestavljene iz najfinejših vrst kave.

Zato so neprekosljive v kvaliteti!

*Mi pijemo
„Proja“
sladno kavo*

„Proja“ sladna in dvojno sladna ječmenova in ržena kava
je redilna in zdrava, zelo priporočljiva Vaši deci kakor tudi bolnikom.

Kdor ljubi svoje zdravje, uživa „Proja“ sladno kavo.

Pri nakupu pazite na naše originalne zavitke!

Domlad prenavlja

prirodo in ljudi, nikakor pa ne poškodovanega perila. Kdor se je od škode kaj naučil in kdor ne želi zastonj izgubljati časa, denarja in truda, jemlje za pranje svojega dragocenega perila le

Schicht^{ov} RADION, varuje perilo!